

RESUMEN GRÁFICO DE LA HISTORIA DEL ARTE

Compost per M. DURAN

Un volúm elegantíssim, ab 360 gravats, coberta a tres tintes

SE VEN A TOTES LES LLIBRERIES

Dipòsit general: Bruch, núm. 95. Barcelona.

TAPIOQUES Y PURÈS FIGUERAS

Se venen a tot arreu.

UAB
Biblioteca de Comunicació
Documental

R.45.132

FAYANS CATALÀ

PARFUMERIE AUX FLEURS

SANTIAGO SEGURA (S. en C.)

Corts, 615. BARCELONA. — Sucursal: Major, 13. GRACIA.

*Reproduccions de Museus * Vidres
Objectes d'art * Terres cuytes
Ceràmica * Porcellanes, etz., etz.*

PLAQUES ANGLESES CADETT

— Nova emulsió ROYAL STANDARD —

Les millors y més sollicitades plaques del món per ses condicions de
Rapidesa ♦ Transparencia ♦ Vigor ♦ Finura de gra
Homogenitat ♦ Resistencia al vel ♦ Inalterabilitat

REPRESENTACIÓ EXCLUSIVA
PERA ESPANYA

FERNANDEZ Y CARBONELL

Cosmos Fotográfico: Rambla Canaletes, núm. 1.

BARCELONA

Proximament aparició del nou catàlech ilustrat.

UAB

Biblioteca de Comerç
i Hemeroteca General

EMPORI

EN l'estol dels qui cerquen la veritat hi hà dues categories d'esperits: hi hà'ls qui cerquen les veritats trobades y reposen en la possessió llur, complerta, assadollada ja la seva modesta curiositat intelectual; hi hà després els qui's situen en les fronteres de lo desconegut per explorarles, per ferles recular, per treure del caos poblat de monstres y quimeres la veritat nova, la veritat no contemplada per ulls d'home encara.

La gent catalana, abans de la moderna renaixença, ab parcials y poch notades excepcions, ha provat no més d'assimilarse la ciencia ja feta per homens d'altres races. En les centuries de l'Edat Mitja, bell moment primerench de la nostra florida nacional, la ciencia era teologia, era metafísica y les propensions de la nostra constitució mental ens duyen a altra lley de disciplines, allavores impossibles. Del Renaixement clàssich ençà, una decadencia integral iniciada en lo polítich, ha assecat la vida catalana, un dolorós aplanament ha estroncat tota energia.

Els catalans havíem perdut la consciencia del nostre esser colectiu, ens havíem ajupit a la direcció, al domini d'un altre poble, y en l'humilitat d'aquesta subgecció política y espiritual, rebíem de fòra, com sers inferiors, les idees, les orientacions, les descobertes. Ens passava lo que, segons conta un dels pensadors mes grans d'Alemanya, passava també als seus compatriotes de la primeria del sigle XVIII: ens creyem que'l dò de pensar, d'inventar, de dir belles coses ò pintarles ò construirles, era un dò que no s'havía fet per nosaltres, era un privilegi d'altres pobles.

Per robar el foch del cel, com Prometeu, cal proposarsho, y per proposarsho cal esser fort y tenir consciencia de la força propia. No més en els països normalment constituits, es possible aquesta serena visió del propi esforç, tan apartada d'una vanitat pueril com d'un orgull estèril. No més en els pobles en normal possessió de sí mateixos, els homes arriben, de un salt, en plena juvenesa, a assimilarse lo conegut, lo descobert pels altres homes, restantlos després tota una vida d'investigació personal feconda.

Perxò'l desvetllament dels pobles, els moviments de resorgiment, de renaixença, que son una tornada dels pobles a la llur normalitat, fan intensa la llur activitat intelectual. La dignificació de la raça dignifica els homes que la formen, els dona la creadora energia de les aspiracions enlayrades, fa que no s'acontentin ab apendre lo que ja han escrit els sabis, sinó que vulguin descloure també'l gran llibre del misteri, y ensenyar a l'humanitat a confegirne un troç més, una paraula nova...

Perxò avuy la gent catalana, en el bell començar d'una forta, d'una renovada joventut, guayta de fit a fit, ab serena contemplació, el misteri immens, infinit, inacabable, que l'inteligencia humana de sigle en sigle va reduint, sent l'atracció irresistible de les grans fondaries ignotes, y ab seguides provatures cerca'l camí dels nous continents, de les illes ignorades...

En sabrèm ò no'n sabrèm desseguida, perdrem y referem el camí moltes vegades: tant se val. Bella cosa es ja l'actitut de volerho, de sentirne l'imperiós desitj, plè d'ilusions y de

esperances! Senyal de predestinació pera més ò menys altes empreses intel·lectuals, es no sentir assadollada l'inquietut de saber per les lliçons dels investigadors, y voler trobar, descobrir, sentir, lo que ningú encara ha trobat, sentit ò descobert, fruhint el goig d'un august magisteri sobre'ls homens qui son y'ls qui vindran...

Y aquest desitj sí que'l sentim els catalans, avuy. En aquesta hora plena de la nostra Catalunya s'empenyen mutuament y mutuament s'enforteixen en solidaritat viventa les més complexes aspiracions, diferents unes d'altres però derivades totes de la mateixa força y caminant vers a una integral transfiguració de l'ànima catalana. Tant com potentia vida econòmica, tant com organismes polítics propis, volem els catalans cultura propia. No ho volem ser de colonia, ni pels productes industrials, ni pels elements de govern y administració; no volem tampoch ser eternament colonia espiritual de la ciencia d'exportació de França ò d'Alemanya. Volem rebre la llum vinga d'ahont vinga, però en aqueix cambi universal entre nacions, estem avergonyits de rebre sempre, sense may tornar rès als altres homes a cambi de lo que'ns donen, aspi-

rém a sortir d'aquesta passivitat, d'aquest repós de mort, per devenir membres vius de la cultura universal.

Aquesta iniciació catalana, temps hà comensada, en la tasca feconda de crear una cultura propia, es la que ve a estimular EMPORI, reunint en una comuna llar els obrers de tota mena qui en això treballen — car no abasta la nostra incipient producció pera la especialització de publicacions, propia de les maturitats triomfantes — y establint periòdica comunicació entre'ls cenacles catalans y'ls qui arreu pel món fan la mateixa vía.

Qu'aquesta es la missió de les revistes en els nostres temps de mundialitat: fer viva, actual, de cada día, de cada hora la generosa col·laboració universal dels pensadors, dels inventors, dels historiadors, dels artistes, dels poetes; portar enllà d'enllà, d'uns homes a altres homes, d'uns cenacles a uns altres cenacles, el seguiment, la continuació de la conversa que en l'aubada esplendorosa de la nostra civilització va florir en els porxos d'Atenes, en la pol·losa vía del Pireu, en les fresques ombres del jardí d'Academos...

Comentaris a uns documents sobre la Crònica de Jaume I.

LA autenticitat de la Crònica del Rey Jaume es una qüestió, que al nostre parer, no ha quedat encara ben resolta. Falten documents que la testimoniejin d'una manera evident, y els més acostats a la época de sa redacció ofereixen tal caràcter d'ambigüetat, que no permet trauren una conclusió concreta, y en tot cas més aviat deixen una impressió negativa.

No tenim avuy la pretensió de resoldre aquest difícil problema. Sols ens proposèm aquí portar ab tota imparcialitat y sinceritat alguns datos pera'l seu esclariment. D'ells, uns

no han sigut aduits encara, per esser inèdits; als altres, be que coneguts, no se'ls ha tingut en compte com caldria, ni se'ls ha portat a declarar extensament, en aquesta difícil qüestió. Generalment la de la autenticitat de la famosa Crònica ha sigut posada en termes y desde punts de vista, molt apartats de la veritable crítica històrica. Recordarèm aquí tan sols, pera probarho, els treballs de Villaroya y del Helferich, que negaren al Rey Jaume la paternitat de la seva obra, basats en ben febles arguments. Crítichs hi hà hagut que han considerat com rahons negatives suficients, les errades,

no gayres per fortuna, y les omissions que en ella se descobreixen, sense tenir en compte que la meteixa acusació pot dirigir-se a les Cròniques de Desclot y Muntaner. Encara que la exactitut històrica, molt més tractant-se d'una autobiografia, portaria aparellada un solit fonament d'evidència, no seria may l'únich, pera destriar la personalitat del autor. De totes maneres, apesar dels estimables estudis del Baró de Tourtoulon, (1) el primer qui ha escrit un comentari digne de la gran Crònica, y dels erudits anglesos Forster, (2) Beazley (3) y Swift, (4) als qui s'ha de afegir l'important comentari del nostre Pascual de Gayangos, qui acompanya la traducció de Forster, manca encara un Diplomatar històrich del gloriós Conquistador, els materials del qual deurien cercarse preferentment en els nostres Arxius reyal y municipal, y els demés de la nostra antiga confederació, sense oblidar els Nacionals de França, etc. Empresa digna del pròxim Centenari seria aquesta, y la més severa y profitosa apoteosi històrica del gran Rey. Sense aquest treball preliminar may podrà escriure de debó la seva historia.

La Crònica del Rey Jaume imposa respecte, y la impressió més fonda y primera que produeix, es la de la més gran sinceritat. Les seves paraules, sobries y senzilles, posades en boca del monarca, tenen un encís particular, com si poguessim escoltar familiarment a un home extraordinari, qui parla a la vegada ab grandesa d'heroe y ab candor d'infant. El caràcter tan marcadament personal d'aquesta obra, la distingeix de les demés perles de la nostra historiografia nacional, y la fa única en el seu genre. En el to magestuós de la relació,

ens sembla ohir el ressó, com d'ultratomba, de la veu d'un gran rey, y al tancar el llibre ab el cor plè d'ilusió, ens reca profundament que se'n hagi perdut la mena, y pensem com en una horrible pesadilla, en aquell espantós pecat de sanch y de cultura, qui va dur com conseqüència, la profanació dels restes del home més gran de la nostra rassa. Per aixó, apenes ens assalta el dupte de que no es ell qui nos parla en aquelles planes inmortals, sentim un desencant tan amarch, que voldriem que tots els documents, y tots els testimonis ens ajudessin a desvaneixel, y ens conservessin la hermosa ilusió. Y no obstant, les nostres vacilacions no's dissipen, y pensem llavors en planes molt hermoses d'en Muntaner, com les de la conquesta de Sardenya, que semblen viscudes y no ho son, y en altres no menys admirables y gràfiques den Desclot, com el quadro realista de la presa de la ciutat de Mallorca, a la que no assistí'l cronista de Pere'l Gran, y sentim com una mena de convenciment, de que en la nostra Edat Mitjana existia un art de contar, un verdader *metier* narratiu, qui tenia sos models, y arribava a constituir un genre literari, art plè de *bonhomie* y de senzillesa, acostat tot lo possible al llenguatge popular, que's diferenciava de la prosa llatina, adulta y reflexiva, com la parla d'un infant se diferencia de la d'un vell. ¿Per què el Rey Jaume, com en Pere'l Cerimoniós, no podia tenir un secretari o familiar, de més talla que en Descoll, y confident personal dels seus recorts y noticies, el qual consignés, baix la seva direcció y inspiració, les seves memories íntimes? Per que no deixa d'esser molt estrany que una obra tan admirable, revestida de la autoritat de tot un monarca, primer monument del genre històrich en les lletres catalanes, no fos coneguda de primer que tot dels grans cronistes, dels seus germans immediats de professió, y la paternitat del Rey no arranqués, ni un elogi, ni el més petit comentari, ni una afirmació, dels escriptors contemporanis y posteriors, sinó al cap d'una centuria de la seva mort. En totes les obres històriques que venen després de la seva, la fama de D. Jaume puja més alta com conquistador y com sant, que com sabí. Y lo elogi mes calent d'un historiador de la deca-

(1) *Etudes sur la maison de Barcelone. Jaime Ile conquerant.* — Montpellier. 2 vol. 1863-97. — Aquesta obra fou traduïda al castellà per D. T. Llorente, en 1874. Valencia.

(2) *The Chronicle of James I, king of Aragon, surnamed the conqueror (written by himself). Translated from the catalan by the late John Forster..... With an Historcal Introduction, Notes Appendix, Glossary, und General Index, by Pascual de Gayangós.....* London. 1823. 2 vol.

(3) *Beazley (E-M) James the First of Aragon. The Lothian Essay.....* London, 1889.

(4) *The life and times of James the first the conqueror, king of Aragon..... by F. Darwin Swift.....* Oxford. 1894. Un vol. Tant el Baró de Tourtoulon, com en Forster, com Swift defensen la autenticitat de la Crònica.

dencia, no l'enlayra en el concepte de cronista, sino com orador escolàstich y religiós. En la meteixa narració reyal ja's transparenta en el monarca, ò en qui sigui l'autor, el desitj de lluirse en aquest concepte desde'l pròlech, pesat y artificiós, y els discursos de les Corts on se resolgué la presa de Mallorca, fins a la improvisació del Concili de Lió; ¿mes qui no sap que aquest afany d'empedrar els discursos ab cites de les Sagrades Escripures, fill de la influencia escolástica, era un lloch comú de la literatura mitjval, y que desde'l Rey Jaume fins a Johannot Martorell, autor de *Tirant lo Blanch*, son molts els nostres escriptors en prosa afectats d'aquesta pedanteria?

No podem seguir per aquest camí. En nostre lleuger estudi ens proposem tractar la qüestió de la autenticitat solzament en el camp de la erudició externa, per dirho aixís, tancant la Crònica del Rey pera veure ab més calma y fredor lo que diuen els documents y en general tots els testimonis històrichs de tot genre, principalment desde'l XIV^{en} sigle, época en que comencen a aparèixer. Tres son, donchs, les fonts crítiques que procurarem aquí analisar, a saber: a) els documents diplomàtichs; b) les edicions mitjevals; c) els testimonis dels principals cronistes y historiadors de la meteixa época.

I. Començarem com acabem de dir, pels documents diplomàtichs, que publiquem a continuació d'aquest treball, a manera de appendix y ilustració. Dos d'ells son inèdits y tots, datats a Barcelona. Fins fa poch el mes antich testimoni històrich de la existencia de la Crònica del Rey Jaume, era la paràfrasi o traducció que abans del any 1314 escrivé'l dominicà fra Pere Marsili. Mes avuy, mercés a un curiós document trobat pel docte historiador D. Andreu Gimenez, (1) en podem citar-se un altre d'anterior, a saber, una carta de Jaume II a son cosí el Rey Sanxo de Mallorca, manifestantli que havia ordenat fer la copia, per ell demanada, del *librum actuum*, ò sigui del *Libre dels fets* del seu avi, y que feta aquella y la comprobació, per la qual havia tingut que detenir-se més temps el seu correu, li enviava

per medi d'aquest. «*Significamus vobis quod jam ipsum librum transcribi mandaverimus et nunc post receptionem vestre littere supradicte, translatum libri ipsius perfici fecimus ac etiam comprobari per cujus perfectionem et probationem cursor vester usque nunc habuit remanere.*» (1) Porta aquest document la data de 15 de Maig de 1313. Poch més d'un any més tart, el día de la Santíssima Trinitat de 1314, presentava el escriptor abans anomenat, fra Pere Marsili, al Rey Jaume II, que's trobava a València, la seva traducció ja complida de la Crònica, en la iglesia dels Predicadors, de la qual el Rey en llegí un capítol al sortir de missa, tot passejantse pels claustres. En el pròlech de la versió llegim l'origen y el motiu de la mateixa. «*Tamen valde rationi consonum in oculis illustrissimi Domini Jacobi Regis Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsicee, Comitisque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarii, Admirati et Capitanei generalis apparuit, ut victoriosissimi avi sui gesta pristinis temporibus veraci stilo sed vulgari collecta, ac in archiviis domus regie ad perpetuam sue felicitatis memoriam reposita reducerentur in medium, atque latino sermone diserta, et per capitula juxta conclusionem varietatem distincta, unum ystoriale et cronicum redderent codicem.....*» (2) Aquest passatge de Marsili conté dugues importants afirmacions: que la Crònica estava redactada en català, y que desde temps antich se conservava en l'Arxiu reyal. La carta anterior del rey Jaume II ve a confirmarles de plè; primer ab el nom de *Liber actuum*, traducció del vulgar *Libre dels fets* que's donà a l'obra, y després ab la copia que'l Rey Sanxo de Mallorca demanà al seu cosí, indici de que l'original se conservava en la casa reyal. Tant el respecte ab que aquell se guardava, com l'encàrrech de Jaume II a Marsili de que fos traduït al llatí, com el desitj de tenirne un tresllat el monarca mallorquí, provenen per part dels dos nets del Conqueridor una estima excepcional envers aquella obra; mes també'l silenci que guarden la carta y el llarch y redundant pròlech del frare dominicà respecte a la paternitat reyal de la Cròni-

(1) *Revista de Huesca*. Marzo-Abril 1903. N.º 1. *Quien es el autor de la Crónica de San Juan de la Peña* por G. Llabrés. p. 8.

(1) Arxiu de la Corona d'Aragó. Reg. 240. f. 200 r.

(2) Jaime Villanueva. *Viaje literario a las iglesias de España*. Tomo XVIII. Madrid 1851. p. 313.
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

ca, son un testimoni negatiu de la major qualitat. Els nets y el traductor del gran Rey eren els primers que devien enorgullir-se de que fos un il·lustre escriptor.

Segueixen en antiguitat als textos que acabem de citar dos documents que varem tenir la fortuna de trobar, no fa gaire, en nostre rich Arxiu de la Corona d'Aragó. Datat el primer a Barcelona el dia 2 d'Octubre de 1335, està dirigit pel Rey Alfons III de la casa de Barcelona, anomenat el Benigne, a la seva germana donya María, que en 1317 va casarse ab l'Infant en Pere de Castella, fill de Sanxo IV el Brau, y que viuda ja en 1319 se retirà al monestir de Sixena ont acabà'ls seus dies (1). En aquesta lletra demana'l Rey a la seva germana «el libro del senyor rey don Jaime nuestro besavuelo, el qual libro fué del muy alto senyor Rey padre nuestro, a quien Dios perdone, e es con cubierta vermeyla.» (2) El llibre de que aquí se parla no pot esser altre que la Crònica, per que l'atribució del de la *Saviesa* no te cap fonament, y es una grossera equivocació literaria y històrica. Es probable además que dit llibre fos el text català y no la traducció de Marsili, en primer lloch perque la llengua vulgar devia esser més familiar a l'infanta que la llatina; y en segon lloch per que en la carta afirma el Rey que perteneixia al seu pare, y es sabut pel testimoni del traductor dominicà, que la Crònica *pristinis temporibus* guardada en el palau reyal, no era altre que la redactada en català. No obstant, no sembla qu'aquesta fos el manuscrit autèntich del Rey, ò de qui sigui l'autor, ò que's tingués molt empenyo en guardarne un de preferit, puig D. Alfons no té cap inconvenient en dir a la seva germana que si vol li retornarà'l llibre després de trauren una copia. «E nos faremos lo trasladar e si lo quedades, enviar vos lo hemos luego.» De totes maneres prova aquesta carta, en mitj de la seva poca precisió, que restava sempre en l'arxiu de la casa reyal un exemplar de la Crònica.

L'altre document que havem trobat té molta més importancia, perque està endresat al conegut Abat de Poblet, Pons de Copons, y se-

gons sembla està relacionat ab la famosa copia que feu en aquell monestir en Celestí Destorrens, y es el més antich códex dels que fins ara ens han conservat la preciosa autobiografia. En el document a que'ns referim, escrit a Barcelona el 2 de Setembre de 1343, mana el Rey Cerimoniós al Abat de Poblet que li envihi tot seguit pel portador del meteix, el llibre de pergami que devia fer copiar d'altre llibre en paper, de la Crònica de D. Jaume. «*Miramur li diu, de vobis et merito quare librum pergamenum quem ut nobis dixistis ad opus vestri rescribi facere debebatis et sumi ex quodam alio papiro libro nostro facto, scilicet gestis dive recordacionis domini Jacobi Regis Aragonum abau nostri nobis tamdiu mittere tardauistis.*» (1) Queixós de la seva tardança prega al Abat que si ha fet copiar el llibre ò si lo està encara copiant, acabi de pressa la seva tasca, y li envihi aquell pel meteix portador de la lletra. Quinze dies després de rebuda aquesta per fra Pons de Copons, acabà en Celestí Destorrens la copia del magnífich codex de Poblet, que després de moltes vicissituds, va anar a parar a la nostra Biblioteca Universitaria, y fou publicat pel nostre benemérit Mestre, en Marian Aguiló (2). Aixís ho testimonieja el següent colofó del meteix codex: «*Ffo escrit en lo dit Monestir de Poblet de la mà den Celesti Destorrens e fo acabat lo dia de Sant Lambert, a XVII dies del mes de Setembre en l'any MCCCXLIII.*» Rès ens impideix suposar que aquest *librum pergamenum* pogués esser el meteix codex en pergami de Destorrens, que'l monarca desitjés veure, per comprobar la fidelitat de la copia, gelós de que's conservés ben exacta en la Biblioteca de Poblet, en el qual monestir establí més tart la seva Biblioteca reyal, construïda de sòlida volta, per que *nulls temps pusca venir a menys*, y manant que damunt d'ella s'hí posés el seu escut, y que *ab bones letres e grosses* fos rotulada ab arrogancia. «*Aquesta es la libreria del Rey en Pere III* en diferencia dels Reys al-

(1) Arx. Cor. Arag. Reg. 1059. fol. 57.

(2) *Chronica* o comentaris del gloriosíssim e invictíssim Rey en Jaume, primer Rey Darago, de Mallorca, e de Valencia, Compte de Barcelona e de Montpesler dictada per aquell en sa llengua natural, e de nou feyta estampar per Marian Aguiló y Fuster. Barcelona. Any MDCCCLXXIII.

(1) Próspero de Bofarull. *Los Condes de Barcelona vindicados*. Barcelona, 1836. t. II, p. 235.

(2) Arx. Cor. Aragó. Reg. 546. fol. 80.

tres qui han aquí nom Pere.» (1) En Morel Fatio es proposa la qüestió de si el text vulgar de la Crònica que existia abans de 1314 en el Arxiu reyal, es el mateix que nosaltres posehim ab el títol de *Libre dels feyts* y qual més antich text conegut es la copia termenada en 1314 per Celestí Destorrens de que acabem de parlar. Per dilucidar aquesta qüestió es deuría comparar minuciosament el codex procedent del monestir de Poblet, editat per en Marian Aguiló, ab el text llatí complert de Marsili, del qual sols s'ha publicat el contingut del index, per Villanueva, en el seu *Viaje literario* (2).

Fins ara en cap dels documents aduits en aquestes observacions hi habem trobat una palesa afirmació de l'autenticitat de la Crònica. Ni Jaume II, ni Alfons el Benigne, ni Pere el Cerimoniós, al fer treure copies ò demanar el llibre historial, assenyalen la circumstancia, que tanta vàlua devia donarli, d'esser l'autor el seu il·lustre antipassat. Ni cap dels dits documents ens dona el títol exacte del codex guardat en el Palau reyal, ni tampoch la copia d'en Destorrens, a la qual manca l'encapsament. La primera vegada que se'ns ofereix l'afirmació d'esser feta la narració històrica pel Rey Jaume es en 1371, casi trenta anys després del document darrerament analissat. Devem aquesta preciosa troballa al malaguanyat Andreu Balaguer y Merino, (3) un dels pochs deixebles de debó de l'escola severa d'en Milà y Fontanals, que, per dissort de la nostra cultura, ha tret més fruits en terra castellana, que en la nostra patria. El curiós document que publica li vá servir pera probar la paternitat de la Crònica en favor del rey Jaume, y en veritat ell es el principal, pera no dir l'únich argument de pes, en la seva alegació, y en nostre concepte, es la proba testimonial més important que fins ara s'ha aportat en aquesta debatuda qüestió. Si es pogués demostrar que l'exemplar de la

Crònica que en ell se descriu, guardat llavors en el Palau reyal, era'l mateix que'l Rey Jaume II va fer copiar pera'l seu cosí en Sanxo de Mallorca, y per tant el més aproximadament autèntich, dexapareixerien moltes vacilacions de la crítica desapassionada. Sigui com vulga, per ell consta que en 1371, y per tant abans d'ell, l'autenticitat de la Crònica del Rey Jaume I era una tradició acceptada. ¿Quan comensà aquesta tradició? això es lo que no podem assegurar. Basta a vegades molt poch temps pera que una llegenda's formi y arrelí. No tenim més que recordar la relativa a la naixensa del mateix rey Jaume, que apunta lleugerament en un capítol de la seva Crònica, y que pren ja tan gran desentrollo en Desclot y mes tart en Muntaner.

El document trobat pel Sr. Balaguer y Merino, recorrent els fulls d'un protocol original del notari de Barcelona, Francisco Ladernosa, qui vivia en la segona meytat del XIV^{en} sigle, es una declaració feta en 21 Octubre 1371, per Saurina, muller de Bartomeu de Bonany, absent, en la que reconeix haber rebut de Pere de Palau, tinent claus del Arxiu reyal de Barcelona, un exemplar de la Crònica del Rey Jaume, pera entregarlo per manament de Pere III el Cerimoniós, al seu fill l'infant Martí. Per aquest document veyem les precaucions que pera treure del Arxiu de Palau el precios codex, s'exigien, adhuc tractanse d'un infant de la familia reyal. Però lo més importants d'ell es la descripció del llibre, feta en la següent minuciosa forma, la més estensa que coneguem, en un document, de la Crònica reyal: «*Quendam librum pergameneum cum positibus cohoptis de corio virnilio scriptum in Romancio et incipit in rubro. Aquest es lo comencament del prolech sobre'l llibre que feu el Rey en Jaume per la gracia de Deu, Rey d'Arago e de Mallorca e de Valencia, Comte de Barcelona, e Durgell e senyor de Montpellier e de tots los feyts e de les gracies que nostre Senyor li feu en la seva vida. Et postea in nigro incipit. Recompte Mossenyer sent Jaume que fe senes obra morta es, etcetera.....*» Com veurem després, tenen aquest mateix començament els codices de la Biblioteca del Comte d'Ayamans del sigle xiv, y de la Biblioteca del Palau

(1) Joseph Coroleu. *Documentos históricos catalans del sigle XIV*. Barcelona. 1888. p. 33. Arx. Cor. Arag. Reg. 1274. folio 135. v.

(2) *Grundriss der Romamischer philologie.....* von G. Gröber. Strassburg. 1897. *Katalanische Litteratur* von Alfred Morel Fatio. II Band. p. 119.

(3) *Un document inédit, relatif a la Chronique catalane du roy Jaume I d'Aragon*. Paris 1877. p. 8.

reyal de Madrid, de principis del segle xv.

L'altre document que reproduïm en el Apendix, y darrer de que'ns toca parlar en aquesta serie, l'ha donat a conèixer en una sostanciosa monografia, D. Eduart Gonzalez Hurtebise, erudit arqueòlech y historiador, oficial de nostre Arxiu de la Corona d'Aragó. (1) En realitat no pot considerarse com un nou testimoni de la Crónica del Conqueridor, per la vaguetat de la referencia, pero si ho es de l'admiració que en Pere'l Cerimoniós professava a n'aquell gran Rey. Ab data de 15 Juliol 1372, encarregà als Jurats de Valencia que fessin «*cas cun any un solenne aniversari per ánima del senyor en Jaume qui pres Valencia, aixó es lo dia que mori..... e comensats en l'any present. Car lo dia que'l dit Rey mori es lo XXVII dia del present mes, e así ho trobarets en lo llibre de les Corniques (sic) que nos donam a la Seu de Valencia.*»

La designación en plural de *Cróniques* indica que, més que a la del Rey Jaume, deu referirse a alguna de les histories generals que existien en l'època de Pere del Punyalet, y fins, tal vegada, a la que'l meteix Rey manifesta haver escrit personalment en dos documents dels anys 1348 y 1366, donats a conèixer respectivament pels senyors Amadee Pagés (2) y Gonzalez Hurtebise, en el estudi demunt dit. (3)

El culte, l'admiració del Rey Cerimoniós pel seu gloriós antipassat foren realment extraordinaris.

A n'ell se degueren, que sapiguem, la copia de la Crónica de Poblet, y la feta en 1380 en Barcelona pel seu escrivá, Joan de Barbastro, de que'ns ocuparem mes endavant, y a n'ell la fundació del solemne aniversari de que parla l'anterior lletra.

En el seu regnat, donchs, fou en part escoltada aquella patriòtica y efusiva petició del cronista Muntaner, pera que'ls Reys d'Aragó manessin que se commemorés dignament la

presa de Valencia, com se feya ab la de Mallorca. (1)

De pochys reys, tal vegada de cap dels que han regnat en Espanya en l'Edat Mitjana, y adhuc fins dels posteriors, poden presentarse tan belles y repetides mostres d'amor a la tradició històrica, y del desitj de perpetuar la memoria dels seus antipassats. No content el Rey Pere ab honrarlos ab la seva ploma en la historia que d'ells havia escrit ja en la seva joventut, y que ab verdadera vanagloria ordenava que fos depositada en el monestir de Ripoll, el bressol de nostres llegendes nacionals, el Sant Denis de la historiografia patria, per tal com era *dels pus solemnes e antichs monestirs fundats en la seva senyoria* (2), volia també que en son Palau reyal s'alcessin les llurs imatges, en nombre de dinou, les onze dels Comtes de Barcelona y vuyt dels Reys d'Aragó, qu'al ensemps portaren aquell títol, en pedra d'alabastre y en hermosa escultura, (3) y volia aixís meteix que altres tantes dinous imatges en esmalt figuresin en la veyna de la riquíssima espasa que havien de cenyirse'ls seus successors en les reials

(1) «E plaume aixó que'ls pobladors de Mallorques ordonaren que tots anys lo jorn de Sant Sylvestre e de Santa Coloma en que fo pressa Mallorques per lo dit senyor Rey, se fa professó general en la ciutat, ab la senyera del senyor Rey..... Perque soplicaria a nostre senyor lo Rey Darago que fos gracia e merce sua, que ordonas ab los prohoms de la ciutat de Valencia quel dia de Sant Miquel tots anys se faes professó general en Valencia per l'ánima del senyor Rey.....» Cap. XXVIII. p. 69. Crónica de Muntaner. Barcelona 1886. Marsili ja parla en la seva traducció llatina d'aquesta solemnitat.

(2) «E perxó com aquí no son ten complides ne ten be ordenades les Cróniques dels dits Reis e Comtes com son en un llibre que Nos havem fet e tret de diverses Cróniques e Istories antigues, las quals contenen veritat, perxó a vos tremetem translat del dit libre, pregantvos quel dit libre estigue en tal loch que memoria sia hauda daqui avant dels fets damunt dits.....» Gonzalez Hurtebise. op. cit. p. 8.

(3)«quod fidelis noster magister aloy..... faciat aportari propriis sumptibus..... certos lapides alabaustri ad nostrum palacium Barchinone et ex ipsis ibi facere et formare decem et novem ymagine..... quantoque potuerit et sciuerit pulciores, quarum octo representabunt effigies octo Regum qui fuerunt unus post alium successive usque ad nostra tempora Reges Aragonum et Barchinone Comites inclusive. Et ceteri effigies illorum undecim qui fuerunt tum Comites Barchinone titulum Regium non habentes.....» Aquesta interessantíssima carta, encara, inédita, forma part de la *Colecció de documents del XIV segle referents a la nostra cultura literaria* o a fets ab ella relacionats, que estich preparant ja pera la estampa. Tant sols del Rey Pere tinch recullides fins ara més d'un centenar de lletres de caràcter literari ó dirigides a escriptors de la nostra terra.

(1) Eduardo Gonzalez Hurtebise. *La Crónica General escrita por Pedro IV de Aragón*. (Extret de la *Revista de Bibliografia Catalana*, vol. IV.) Barcelona. Tip. L'Avenç. 1906. p. 16.

(2) *Recherches sur la Chronique Catalane attribuée a Pierre IV d'Aragon*. Romania. t. XVIII. P. 238.

(3) Op. cit. p. 31.

coronacions. (1) El monarca que ab tan esplèndida magnificència perpetuava els gloriosos recorts del casal d'Aragó, y que tan refina-

(1) «Mas en especial volem que en la behina a defora haia del un cap a altre XIX esmalts qui sien en manera fets, que en cas-cun puxa esser feta una figura de Rey e de Comte. Car nos en los dits esmalts volem fer les figures dels Reys Darago e Comtes de Barchinona passats e la nostra.» Doc. publicat per J. Coroleu. *Documents històrics catalans del siglo XIV*. Barcelona. 1889. p. 101. Arx. Cor. Arag. Reg. 1170. f. 25.

da cultura artística y intelectual va atenyer, era en veritat digne de sentir per primera vegada en Europa les maravelles de l'Acròpolis athenesa, la consciència de la qual s'havia del tot esborrada en la historia de la humanitat.

A. RUBIÓ Y LLUCH.

(Seguirà).

Vells polítichs espanyols.

Saavedra Fajardo.

RES hi hà més propi, pera sugerir filosòfiques reflexions al esperit observador, com el considerar les grans vicissituds, les profundes mudances, la vida en una paraula, d'aqueixos personatges superiors qu'omplen el món de l'història y qu'anomenem Estats. ¡Quantes creixences a primer cop d'ull inexplicables! ¡quantes decadències en aparença fatals! Y es que la vida d'una d'aqueixes grans y complexes col·lectivitats, està tan misteriosament influïda y circumstanciada per accidents y modalitats de tota mena, per variats elements y factors, ja físichs ò geogràfichs, ja morals ò psicològichs, naturals uns, adquirits uns altres, que en tots junts, produeixen aqueixes aparents antinomies, y inexplicables fenòmens, per qui no pugui ò no vulgui abarcar y tenir en compte tots aquells elements y factors.

¿A quí, en efecte, no semblarà de cop incomprendible, que la monarquia de Carles I d'Espanya, tan poderosa per son poder militar, demostrat en les guerres d'Italia, de França y fins en les d'Alemanya contra'ls protestants, tan pletòrica de riquesa, ja que cada dia entraban en sos ports vaxells plens del nou or y plata treta d'aquell món encara verge que acabava de nèixer; tan temuda y considerada per sa indiscutida preponderancia política y diplomàtica, ja que'l monarca qu'era rey d'Es-

panya, era a la vegada emperador d'Alemanya qu'allavors representava a Europa, podríem dir l'Estat orientador de ses generals empreses, donchs Inglaterra encara estava constituint-se interiorment, y la casa de Borbó no havia tampoch adquirit aquella poderosa impulsió que li va comunicar el geni de Richelieu; tan brillant, en fi, per l'esplèndit y variat quadre d'artistes, filosòfs y literats, que venen a ser com el floreixement suprem, la concreció més noble de les grans èpoques de la vida d'un poble, sigui la mateixa monarquia del tercer y encara més del quart descendent d'aquell monarca, l'Espanya dels derrers Felips de la casa d'Austria, tan pobre, tan treballada internament per terribles convulsions y tan amenaçada al exterior per contínues y complicades guerres, que com monstres insaciabls li devoraven la seva sanch y les immenses riqueses qu'encara conservava, deixant-la per llarch temps exànime, sense cap de les energies productores de vida social, sense cap ascendencia general, befada per sos enemichs exteriors, que fins s'atreveixen més tart a disposar, a son lliure albir, de sos dominis y futurs destins, quedantli tan sols allò únich que no pot desaparèixer en els grans infortunis, això es, el recort de sa passada grandesa y esvahides glories, per consol de sa misèria y baixesa presents.

Mes com havem dit, havia sigut tan gran el poder de la monarquia espanyola, havien sigut y encara eren tals, les forces de tota mena, de que podia disposar, que si be gran, immensa, era la cayguda qu'havia sofert, y molt fosch el cel de son horitzó polítich y social en temps de Felip IV, no obstant, encara hi havia lloch pera l'esperança en l'ànima espanyola, encara's podia pensar seriament en salvar y fer renaixer aquell còs casi moribond, aplicantli remeys heròychs; encaixonant aquell riu social, caudalós y turbulent, podria altre vegada reconstituhirse aquell Estat qu'allavors ja ovirava el misteriós y negre món de la mort. A fer nèixer aqueixa esperança, a vivificar aquella mitx apagada convicció qu'encara molts esperits sentien, es a lo que's va dedicar aquell home avuy condemnat a cert oblit, y qui no obstant va ser en son temps un gran coneixedor dels homes y de les coses, que's deya don Diego de Saavedra Fajardo.

Les circumstancies exteriors qui'l rodejaren, el temps en el que visqué, els càrrechs que va desempenyar en sa vida, tots ells polítichs y de gran importancia (1), car lo van posar en contacte ab els actors dels més trascendentals aconteixements d'Europa, determinaren en son esperit observador y minucios al ensemple que filosòfich, la formació d'aquell gran nombre de coneixements sobre la vida que'l enrondeva, que's desprenen de totes ses obres. Saavedra coneixia'l món, perque'l va aprendre en l'escola viva de la realitat, en l'ample camp de la vida europea, y no tancat dins els estrets confins de sa nació estudiant llibres d'estantica filosofia y coleccions de màximes morals, qu'era casi l'única escola en la qu'aprenien la major part de sos compatriotes.

Era Saavedra, segons nos sembla, un veritable home d'Estat, agut y penetrant observador, fret de caràcter, ab una inteligencia ductil y una voluntat enèrgica y ordenada; lo que li succehí es que's va trobar excentrat, que's va veure obligat a fer allò que tant més dolorós es,

quan més superior es un'ànima, això es desenrotllar ses aptituts y moure sa activitat dins de un medi'l més inadecuât, en mitx d'una Cort ornamentada per el monarca inepte, altiu y casi degenerat, que's deya Felip IV, dins d'un Estat empobrit, anèmich socialment parlant, sense tenir cap conciencia ni sisquera idea de sa missió, desprovist per complert d'aquella unitat moral tan indispensable en les grans crisis y enfonzat del tot en una embrutidora indiferencia musulmana, aniquilant totes les energies socials benefactores. Vegis donchs, en mitx de tal Estat y baix tal sobirà, lo dificil y casi lo impossible qu'havia de resultar pera un home, encar qu'estigués dotat de grans qualitats naturals y adquirides (sempre que no fos un d'aquexos sers extraordinaris la missió dels quals en l'història, es destruir la forma de una colectivitat pera refondrela y referla de nou), poguer desplegarles y ferles fructificar en benefici de son poble. Saavedra Fajardo, hauria hagut de nèixer en un d'aquells Estats italians dels sigles XIV y XV, tan feconds pera'l desenrotllament d'individualitats enèrgiques, potents y al mateix temps consagrades del tot a la seva petita patria; en aquella edat d'or de la diplomacia veneciana, en la que la reduhida república del Adriàtich, defensava vigorosament sa gloriosa independència contra les secretes maquinacions y formidables lligues de les poderoses monarquies qui a darrers de la quinzena centuria anaven sorgint a Europa. En aquelles comunitats italianes, vigorisades per les fortes y vitals idees qu'havian originat son esplèndit renaixement artístich, hauria sens dubte trobat Saavedra, ample camp, ahont desplegar ses ingènites qualitats d'home d'Estat y d'observador minucios de la dificil y complexa realitat; en cambi en mitx d'aquella monarquia ja del tot caduca de Felip IV, en mitx d'aquell Estat ja sense sava vivificant, casi del tot desprovist de tot element intern de reacció vigorosa, ¿que podia fer aquell home tal com era? rès ò casi rès. Perque hi hà diverses maneres de grans homes; cada una d'elles necessita una certa atmòsfera social, un cert *medium* apropiat a sa característica natural, pera poguer aixís fructificar plenament. Poseu, per exemple, Colbert, el gran orga-

(1) Secretari del Cardenal don Gaspar de Borja; embaixador prop del Papa; secretari de Felip IV; ministre d'Espanya a Baviera; plenipotenciari espanyol al Congrés comensat a Munster y acabat a Westphalia, y molts altres càrrechs que va desempenyar dins d'Espanya.

nisador de la Fransa de Lluís XIV, el geni de l'ordre y de l'administració pública vastament ideada, en l'època de la Revolució francesa tota desordenada, tota caotica, y casi's pot assegurar que donada sa manera de ser, la seva obra serà nula, ò impossible: en cambi feu nèixer Napoleon en el sigle de Lluís XIV, y tot lo més serà un general de brillant historia militar, un altre Enghien, un altre Turenne, un altre Condé, ò be serà un conspirador més ò menys impotent y inofensiu de l'època de la Fronda, mes no serà lo qu'ara es y representa, el reconstructor de Fransa, el quí de les devastades ruïnes de la vella societat francesa creà'l plan artificial, poch sòlit y efímer, més per això sabiament ideat dins dels dominis del apriorisme, del Estat modern.

Mes en últim terme, la fatalitat ò lo que sigui, es lo que supremament regeix y destina el lloch y temps que li pertoca a cada home, y per lo mateix son casi inútils aqueixes reflexions sobre'l cambi d'aconteixements y de fets qui ja han passat; jutjemlos y estudiemlos tals com s'han produït en l'escena del món viscut, y aixís los coneixerem millor y podrem treure de son estudi y coneixement, enfortidores y aprofitables ensenyances. Anem donchs a considerar lo que representa y lo que val l'obra científica de Saavedra Fajardo.

No es molt copiosa l'herencia intelectual que ha deixat aquell home d'Estat, car se redueix a un fragment regular de l'obra que havia de titular *Corona gòtica castellana y austriaca*; un diàlech entre Mercuri y Llucià, *Locuras de Europa*; una petita obra, plena de gracia y d'ironia, la *República literaria*; una mena d'introducció y'l comensament d'un llarch estudi que tampoch va acabar, sobre la *Política y razón de Estado del rey católico D. Fernando*; y per últim, sa obra de més empenta, la més amorosament treballada, que porta per títol: *La idea de un príncipe político cristiano*. Aqueix migrat caudal d'obres, no es degut com podria semblar a primera vista, a escassetat de coneixements pera escriuren d'altres, ò a sa poca feconditat intelectual, donchs, la sola lectura de ses obres desfà una y altra apreciació. La rahó més aviat deù buscarse en el fet d'esser Saavedra no un home entregat exclu-

sivament a l'especulació científica, sino que además també era un home d'intensa acció pública, un home d'Estat, convençut de sa missió y dedicant a realisar-la, la major y millor part de sa inteligencia y de son entusiasme. Saavedra no escribía els seus llibres, ab el sol objecte d'escriurels y d'anar omplint les biblioteques de voluminosos infolis, com ho feyen la major part dels sabis espanyols (més ò menys autèntichs) de sa època: no, si ell escribía una obra llarga, un folleto, etc., era pera donar còs y forma a les observacions que del estudi dels homes y de les coses, n'havia tret en son variats y constants viatges que per tota l'Europa va fer; son fi principal al escriuer-la, era l'utilitat que la mateixa podia proporcionar a la seva patria. Aixís veyem que casi totes ses obres apareixen escrites al extranger: la *Idea de un príncipe político cristiano*, la va compondre a Viena en 1640, dihentnos el mateix en el pròlech, haverla escrit «*durante los ocios de sus prolongados viajes por Alemania*»; la *Corona gòtica, castellana y austriaca*, fou escrita a Munster; el diàlech *Locuras de Europa* també fou escrit al extranger en mitx d'aquella tumultuosa oposició d'interessos polítics y respirant aquella térbola atmósfera tota plena d'olor de pòlvora y sinistrament tenyida per reflexes de sanch humana, tan prodigament versada en aquelles guerres casi europees que omplen el segon ters del sigle xvii.

Sens dubte, com ja hem dit, sa obra de més empenta, aquella en que hi va condensar tots els seus coneixements, totes les seves meditacions filosòfiques, morals, polítiques y socials, la obra que per l'extensió y complexitat de la materia, més se prestava a ser un multiforme mirall de tot el variat contingut d'una gran y desenrotllada inteligencia, es la que ab el títol *Idea de un príncipe político cristiano*, ha donat a conèixer entre'l vulgus científich, podriam dir, el nom, a qui la fama ha comunicat poch resplandor de Saavedra Fajardo.

Primerament hem de dir que en dita obra tracta de tot el contingut de la ciencia política, de gran nombre de qüestions sociològich polítiques, encar que referintles sempre a lo que llavors se considerava com l'idea fonamental, com el pern de la total vida y moviment

de la societat, ò sigui, el Rey, qui en sa més alta acepció científica y filosòfica s'anomenava Príncep. Aixís veyèm que casi totes les obres de dret públich que en aquella època varen aparèixer, se titulen: *Il príncipe* (Machiavelli), *Regiment de princeps* (Eximenis) *Del Rey y de la educación real* (Mariana) y tantes altres que podrien citarse, escrites en molts diferents pobles, y per molts diferents pensadors, car, per exemple, cap analogia d'idees hi hà entre'l sentit netament tirànich, diguis lo que se vulgui per explicarlo, del llibre de Machiavelli, ab l'esperit més aviat republicà popular, que trascendeix de l'obra de Mariana, y ab les idees en part rousseaunianes y modernes que ja's entreveuen en el tractat del nostre gran Eximenis.

Tot aqueixos estudis de dret polítich d'aque-
lla època estàn molt enllaçats ab les obres pu-

rament literaries, per quant tenen cert caràcter èpich dramàtich, al desenrotllar la vida y les vicissituds per les que passa son heroe, el Príncep. Quants passatges no hi hà en la obra de Machiavelli als quals per esser veritables quadros dramàtichs sols els falta la forma exterior dialogada, ja que posseheixen l'intensa forsa de passió y la diversa y enèrgica caracterisació dels personatges, qui son els elements primordials y constitutius de la poesia dramàtica. Potser sigui deguda a una influencia de les idees del Renaixement, aqueixa plasticitat, aqueixa penetració literaria, podriem dir, en les qüestions polítiques y filosòfiques, aqueixa simbolisació humana de la entitat una mica abstracta, y metafísica que's diu societat, Estat.

JOSEPH MARTÍ Y SABAT.

(Acabarà).

Medallons musicals.

I

Mozart

Angèlica, suau, aconhortada,
plora ta Musa qui a somniar convida;
queixes blanques, de tòrtora ferida,
gemega la viola, acompassada.

D'Amors anacreontichs la volada
vincla les flors en els jardins d'Armida;
dins alabastres cau la font de vida.
y plora, entre'ls llorers, flauta encantada.

Pels caminals, en dansa cadenciosa,
l'esbart s'allunya de les nou donzelles
y l'ombra cerquen de desmayes y acacies...

Així, en la mort d'un art maravellosa,
la llum rebies de naixents estrelles
y el bes darrer de les derrerres Gracies.

II

Beethoven

Dels vergers de l'Arcadia't despedires
solitari cercant la vida a lloure;
un cop d'ala del geni't va commoure
y'l torrent de les llàgrimes obrires.

Per tranquila bellesa no sospires.
No es rosada, es diluvi'l que sents ploure;
ni arrenca les poncelles, sinó'l roure
el vent de foch ab que l'espai regires.

De les sinistres selves d'Alemanya
a les clarors llatines dus, faresta,
la tempestat. Y dominant ses ones,

gegant jamay retut per força estranya,
heroica brilla ta soperba testa
ab l'espant y els cabells de les Gorgones.

III

Wagner

Esclat triomfal de màgica harmonía,
ta nota bull d'inspiració sagrada;
emparelles la força avalotada
ab la subtil y casta fantasía.

Com au del paradís ta melodia
en un bosch bramador canta amagada:
per tú, d'antichs castells ha devallada
l'esplèndida ideal caballería.

Oh, poeta! Oh cantor del vell Imperi!
Ab ton vaixell fantàstich l'estengueres
a plajes de recòndita hermosura;

sos encantats palaus t'obrí'l Misteri
y, per recort de peregrí, dugueres
l'intacta flor de la Llegenda pura.

IV

Schumann

Comences, brolles y t'en vas, tot d'una,
al centre obscur de l'ànima endolada,
rossinyol qui refila sa passada
dins les eures sospeses a la runa.

Com veu de dona l'aygua en la llacuna
vola ta confidencia desvetllada;
per ella hi passen, en visió sobtada,
negrers mortals y claretats de lluna.

Es la passió de Faust qui's plany, ardenta,
en tes notes de fonda melangia
qui rompen les presons del artifici,

y unes voltes pausada, altres bullenta,
en tes planes febroses s'hi destría
la queixa eterna d'un etern desfici.

V

Grieg

Sentint les Dances noruegues.

Crits llunyans de gavines blanquinoses
qui nedan en els *fiords*, reposades;
boires de plom y veles desinflades
dins badies grisenques y verdoses;

l'esquella de les vaques alteroses
sonant en l'ufania de les prades;
dones fidels, robustes y rosades;
cabells de cànem, cares sanitoses;

gels flotants hont la foca se recria
y perfums d'alquitrà y en la ribera
cansons de navegants venguts d'enfora;

y del *gin* la fanàtica alegria
y de les pipes l'asfixiant fumera
y aromes de sapí, serrat de l'hora...

VI

Chopin

*En la celda de la cartoixa
de Valldemosa ahont ya viure
ab Mme. George Sand.*

M'apar veurel com ombra delicada
quant d'un sol post romàntich s'en va l'hora,
fonda en sos ulls la febra qui'l devora,
fixa en el Pleyel la cremant mirada.

Sa gentil cabellera descuydada,
un front ombrívol, de malalt, decora:
cabells rahulls que la carícia esflora
d'un llavi ardent y d'una ma guantada.

¡Oh, pobre amich de *Lelia*, sens ventura;
infant aviciat per l'impuresa
de l'adultra passió, corch de sa vida!

En sos nocturns s'esgota l'amargura
d'un amor ideal ja may atesa,
y també, com Polònia, destruïda.

M. S. OLIVER.

Sonets.

Capvespre a la masía

Ja un espurneig d'estels dessobre'ls camps somriu.
La quietut, ab uns besos adormidors de mare,
va apaybagant dels arbres el llaussenger xiu-xiu,
prò la rossa masía no s'aquieta encare.

Pels estables profonds hi hà un remoreig viu.
Renillan els cavalls ab veu vibranta y clara.
La palla, qui té tot l'or rient de l'estiu,
llença un parfum que'ls ayres d'estranya joia amara.

Un colom, blanch y ayrós, fent un zích-zach, se posa
a un empit de finestra hont s'hi ovira una rosa,
potser d'un dolç amor presentalla galana...

Y ab un crit rogallós y agut de clarí,
un gall respon al crit més suau y argentí
d'un altre gall de qualche masía llunyedana...

Capvespre tardoral

La tarda va morint. Dels sospirs es ja l'hora.
El sol se'n va tan trist que fa sospirà més.
Diu hores un rellotge y, tot dientles, plora...
Vé de cambres endins el murmuri d'un res.

El vent udolador qui hà poch regnava a fòra,
suau are mou els arbres com mare que'ls brecés...
De les groguenques fulles, arriben a ma vora
remors que a voltes tenen la música d'un bes...

Al cel un núvols blanchs, lentament se tenyeixen
d'un or pàlit, y semblen com lliris qui's marceixen...
Les montanyes al lluny son d'un tò moradench.

Les mans d'una vehina, tendres flors de ciutat,
arrenquen al piano ab un sò desmayat,
la dolsor torbadora d'un nocturn de Chopin.

La parra

De tant estirà'ls brassos la soca té naulida.
De tan gemats els pàmpols es resseca, nuhosa...
Prò ella té un encís que li allarga la vida:
dels rahims la fillada cad'any més abundosa.

Oh! l'ombreta dels pàmpols, quina sesta esquisida
ofereix quan el sol fa l'hora xafagosa!
Ombreta ab clarianes per hont guayta atrevida
la gran blavó del cel somrienta y lluminosa...

Dessota'ls pàmpols verts, dessota'ls rahims d'or
una pàu goridora devalla a dins del cor,
qui esvara d'ell tot rastre de pena y de tristó...

Si sou en flor de viure, amors hi somniareu.
Si ja la testa blanca del pas dels anys porteu,
hi refareu la joya frescal d'Anacreó.

A una gentil amiga

Cançó qui obre tos llabis, ja se li pot dir bella,
y d'ohirla, en l'esprit, tota tristesa's pon.
Quan cantes, jo t'escolto ab crexent maravella
y tot per dins per dins, mon ànima't respon.

Y en aquells jorns d'estiu que la terra's clivella
y romanen les coses com sota un vel de sòn,
ta veu es un oreig que'ls riures descapdella
y es dolsa y joguïna com un murmull de font.

Voldria sé'ls infants qu'adorms ab tes cançons.
Voldria ser les flors que ab tos mots manyagons,
al passar pels jardins, ta veu va anomenant...

Voldria ser la cambra hont brodes y somnies,
per sentirme rublert de les gràcils follies
que del matí a la nit ta veu hi va trenant...

FRANCESCH SITJÀ Y PINEDA

Dibuix de M. Tramullas.

Colecció Casellas.

ALEGORÍA DEL COMERÇ DE BARCELONA AB AMÉRICA

Els últims barrochs de Barcelona.

I

A manera de prefaci.

AB tot y tractarse d'època tan poch llunyana, el sigle XVIII barceloní es, com qui diu, desconegut en sos aspectes socials més pintoreschs y curiosos. D'aquella heterogenia tongada se'n sab l'història, però no se'n sab la vida. Els llibres expliquen punt per punt les guerres que's van sofrir, començant per la de Successió y acabant per la que anomenen Guerra Gran; els llibres contenen ab tots els ets y uts les fetes dels monarques borbònichs, que desde'l centre de Espanya van regirnos, a arrencar de Felip V fins arribar a Carles IV; els llibres relaten per peces menudes les grosses vicissituds que's van passar, desde la cayguda política y militar de Barcelona fins al seu redreçament industrial y mercantil. Però, lo que es intimitat de vida, relació social, costums privades y públiques, funcionament y caràcter de les arts, això tot està encara per formular en una exposició, quan menys rahonada y metòdica, ja que potser seria massa pretenir demanarla com la somiém: viva, moguda, parlant, gràficament ressucitada.

Es tan profund el desconeixement que's té d'aquella època relativament propera, que'ls nostres historiadors més experts, així que van a resumirne en quatre mots *l'estat de cultura pública*, confonen els artistes catalans del temps, com si's tractés d'autors obscurs del període romànic. Y aduch escriptors, per lo comú documentats, parlen de les festes, les funcions, els usos y l'indumentaria de la Barcelona del segle XVIII com d'una cosa indefinible, abstracta, de la que se'n té general noticia per escrits més o menys enciclopèdichs, però que particularment se desconeix en els seus aspectes d'adaptació local.

Hi hà persona molt entesa en minucies de la nostra vida als sigles mitjos, que apenes se forma idea del món dels seus rebesavis. Y a molta gent il·lustrada, fins li costa cert esforç d'imaginar que per la Rambla de cent vint anys enrera s'hi passegessin senyores ab pentinat alt y ab *paniers* estofadíssims, com se'n passejaven pels jardins de Versalles o pels carrers de París. Quasi únicament per reflexió, n'hi hà que arriben a deduir que una cosa consemblant a la que s'estilava a les ciutats estrangeres, en qüestió d'hàbits y modes, s'havía d'estilar aquí. Però, lo que podríem dirne sensació gràfica del fet, visió representativa, això manca quasi en absolut en lo tocant a casa nostra, per que, així com de làmines franceses, angleses, alemanyes y italianes que perpetuïn l'espectacle de tals usos a tot arreu se'n troben, d'imatges locals que reproduheixin la vida barcelonina del segle divuyt, apenes enlloch se'n veuen.

Y, si fà o no fà, lo mateix que passa en materia de costums, succeheix en qüestió d'arts figuratives. Ignorém moltes obres dels artistes barcelonins setcentistes, com ignorém moltes formes socials usades en aquell temps de perruques y casaques. Hi hà manifestacions d'èpoques remotíssimes que'ns son de bon troç més familiars que les de cent anys enrera. D'ençà, per exemple, que han anat vulgarisantse, mercès a les modernes reproduccions, les nostres pintures mitjevals, tenim concepció més clara de lo que es una taula pertanyent al segle XII o al XIII, que de qualsevol quadre dels germans Tramullas. Y qui diu quadre dels Tramullas, diu igualment talla d'en Nicolau Travé o estàtua d'en Salvador Gurri, que si, algun cop que altre, ho veyem per les iglesies, palaus o cases antigues, ni sols sabem de qui es obra. Excepció feta de les pintures d'en Viladomat, pot assegurar-se sense hipèrbole que tot l'art gràfic barceloní del divuyt dorm oblidat per les actuals generacions. Perxò, quan en una Exposició retrospectiva, com la que va celebrarse a Barcelona l'any 1902, s'exhibeix una Sala pintada pel Vigatà, l'obra, ademés de curiositat, causa, per lo desconeguda, general sorpresa, ab tot y no comptar gayre més d'una centuria. Y es que, tant del art com de la vida d'aquell temps, s'ha tingut per gala ferne cas omís. En dient que no val la pena d'ocuparsen, per esser d'un període decadent, s'ha sortit del pas. Y ab l'excusa de la decadencia se justifica el propi desconeixement.

Aquí no havem tingut, com a França y a altres països, qui escrivís *Memories íntimes*, que son llevat indispensable de tota historia social. Aquí tampoch ens han sortit *Goncourts* que ab pietat recullissin y estudiessin les estampes velles, evocadores de les humanitats d'ahir. Aquí encara està per explicar la societat de la centuria divuytana, comòdament preterida, comòdament menyspreuada, apesar de oferirse alhora plena d'interès històric y quasi d'interès de modernitat, ja que ni es tan remota que no vingui lligada als nostres dies per vincles més o menys forts, ni tan propera que no porti adherida un xich d'aquella pàtina que dona als homes y a les coses ayres de curiositat y prestígi de velluria.

Contemplador un xich maniàtic dels antichs dibuixos que ab amor arreplego ja fa anys, un día'm va semblar veure sortir d'entre'ls grochs papers coleccionats, com una ombra d'aquell món inconegut. Mes, com una ombra sola no era prou per satisfèrme, vaig recórrer als textos contemporanis dels dibuixos, pera aclarir la visió. Y regirant papers vells: manuscrits y fulls impresos, relacions de festes y discursos panegírics, llistes d'inventari y actes de incorporacions, se m'anava apareixent, cada vegada més visible, la Barcelona d'aquella època, ab quelcom del seu caràcter íntim, de les seves particularitats anècdotiques, de la seva atmosfera social. Y quasibé no cal dirho. A mida que se m'il·luminava'l concepte de la vida barcelonina, també se

m'illuminava'l significat dels documents gràfichs que guardava en les carteres. Molta cosa, abans enigmàtica, se desxifrava de mica en mica. Tot anava destacantse, adquirint major relleu. Però encara vaig fer una altra cosa. Sobre'ls punts que'm restaven més obscurs, n'inquiria lo que podia, preguntant a la gent vella y curiosa que havia servat recort de les tradicions locals: el senyor Martí y Cardeñas, el pintor decorador Mirabent, en *Francisco de Llotja*, y sobre tot, sobre tot, els dos últims membres d'aquella dinastia dels Rigalts que, durant quatre generacions, havia tramés de pare a fill l'història oral de nostres fetes artístiques. Tradicions verbals,

Dibuix d'en Viladomat.

Colecció Casellas.

APARICIÓ DE JESÚS Y MARÍA A SANT FRANCESCH. (ESTUDI PEL QUADRO DE LA GALERÍA SERÀFICA.)

textes del temps, documentació íntima y papers gràfichs es lo que calia pera arribar a una relació viventa, a una resurrecció de fets pretèrits, que es com ens hem de representar l'història d'un semblant període d'art, si volem que sia quelcom més que una tirallonga enutjosa de títols d'obres y una tirallonga, també enutjosa, de noms d'autors.

Donchs be: d'aquelles imatges que he guardades, d'aquelles lectures que he fetes, d'aquelles converses que he tingudes, vaig a oferirne les primícies en lo tocant a coses d'art gràfich y plàstich. Vull contar lo que sàpiga dels nostres derrers barrochs y, ja que no pugui revelar-ne la història tota, llarga y complicada de per sí, n'alçaré un bon troç de vel pel cantó més curiós y

més amable. Posant en relació homes y coses, mostrant en contacte societat y estètica, tals com se presenten en la vida, relataré les penes y les glories, els miracles y'ls misteris del art que aquí's va cultivar durant els cinquanta anys postrers de la centuria divuytena, que son els més esplayosos, els més encoratjadors de la tongada. Perque, tothom ja sab prou que, si la primera meytat del sigle es pera nosaltres nit de desolació, la segona meytat es celistia d'esperança. Del 1745 enllà, se pot dir que quasi tot son extremituts d'agonia; però del 1745 ençà gayrebé tot apareix com somriures de revifament, d'un revifament jes cert! que no arriba a salut plena... Perque, com la malaltia havia estat de mort, la convalescencia va esser llarga... tan llarga que, al capdevall, va empalmar ab crisis agudíssimes, com les guerres del Francés y les convulsions dinàstiques d'Espanya.

¡El mal ens venia de tan lluny! En un transcurs de temps qu'abraça sigles, el sentiment de raça s'havia anat decandint y, després de l'hegemonia política, Catalunya deixava perdre paulatinament l'energia social, l'esperit públich, y ab l'esperit públich, la mentalitat autòctona, la llengua, les lletres, l'art. Aixís es que la desfeta de Barcelona davant del primer Borbó, tan sols representa la derrera destrallada sobre un còs mitx consumit. Quan els exèrcits castellans-francesos ens posen el peu al coll, ja feya centuries que dormia aquell poble d'imperials arrencades que un día penetrava mars y terres conquerint, legislant, colonisant, extenent el seu llenguatge. La parla gloriosa dels vells cronistes s'havia descastada poch a poch, influhida per una altra. L'antich art de construhir se veyá més arreconat de día en día, suplantat per un de nou, al que era refractari nostre geni. Y aduch la pintura, aquella pintura barcelonina, gloria de la ciutat als sigles mitjos, restava postrada en abgecte enviliment.

Perxò l'aparició d'en Viladomat en mitx de tanta miseria fa l'efecte d'un prodigi, d'un miracle d'autogènesi. Per que, sia quína sia la apreciació purament estètica que'ns mereixi avuy al día l'art d'aquell pintor barceloní, tothom ha de reconèixer, seguint la dita de Mengs, que va ser en Viladomat el més gran pintor d'Espanya a la seva època. Y aduch deixant de banda aquesta gloria local d'haver donat la Barcelona vençuda davant de l'Espanya vencedora'l millor pintor de la Península, encara té pera nosaltres un altre punt d'interès l'adveniment expontani d'en Viladomat: el de representar, d'una manera determinada y fixa, la represa del nostre art pictòrich pel camí de la seva evolució, fins arribar a les escoles modernes. Abans d'en Viladomat regna, pera l'història de la pintura barcelonina, la tenebra més espessa. Cal remontar al sigle xvi pera retrobar un altre nucli d'artistes barcelonins coneguts per llurs pintures. Dels mestres casolans que va tenir en Viladomat no'n coneixém cap obra; en cambi, de deixeples que va educar ne sabem la producció y la vida. Y desde aquella hora endevant, ja m'es possible reconstituhir, sense interrupció, el procès evolutiu.

Els Tramullas, deixeples d'en Viladomat, son mestres ò col·laboradors d'en Moles el valencià y d'en Pere Pau Montaña, fundadors de les càtedres de Llotja. Y'ls fundadors de les càtedres de Llotja, representants de les acaballes barroquistes, trameten la direcció de l'ensenyança pública als neo-clàssichs: al esculptor Campeny y a deixeples y seguidors d'en Flaugier com en Ventura Planella, en Pau Rigalt y en Mayol. Y derrera'ls pseudo-clàssichs, cultivadors del estil Imperi, ve la generació academista y eclèctica d'en Rodes, en Lluís Rigalt y l'Anton Ferran, que al capdevall s'esmortuheix al triomfar el romanticisme. Y el romanticisme triomfant, emancipantse quasibé tot de l'escola, se divideix en tres branques principals: l'idealista d'en Mercadé y en Lorenzale, l'anècdotica d'en Fortuny y la naturalista d'en Martí y Alsina. Y, a l'últim, es aquesta, la d'en Martí, la que més creix, prolongantse fins als nostres dies a través de les més diverses y oposades modalitats.

Donchs, d'aquestes etapes artístiques de casa, reflexe més ò menys directe de les etapes universals, jo n'he triada, per contar, la derrera dels barrochs, per que, además d'inconeguda, la trobo de les més interessants y falagueres, per coincidir ab un moment de l'ànima barcelonina plè de esforços y de potencialitat pera reconquerir la vida.

Fracassats per complet en lo polítich desde'l terrible daltabaix del any 1714, tractaven els nostres avantpassats de tornar a aixecarse per medi del treball, font de riquesa y estímul de voluntat. S'havien abolit enterament nostres seculars y lliures institucions; se n'havien implantades de noves, pera substituhir les velles, de lo més absolutista, de lo més tirànich, de lo més estrany al nostre temperament, y la capital de Catalunya, retuda, aclaparada, sembla haver perdut tota esperança de resurrecció social. L'esperit de revindicació y de protesta, en altres èpoques tan amatent entre nosaltres, fa l'efecte de mort per sempre més. Desapareguda l'heròyca generació que havia combatut a Felip V ab les armes a la mà, ja ningú's recorda de les velles institucions, de les llibertats antigues. Tot lo nostre s'ha perdut y vivim sotmesos a tutela, ja que pera'l regiment de

la cosa pública sembla que'ls barcelonins hagin devingut menors d'edat. Però, si Barcelona's resigna a la seva anulació política, lo qu'es a l'anulació econòmica no s'hi resigna pas. Abans de mitjansar el sigle, l'antich esperit dels naturals, actiu, emprenedor, toçut, se sent reviscolat a les primeres alenades de la industria de aquell temps, precursora quasibé immediata de la gran industria servida pel vapor. Ja que, per sa desventura, ha de renunciar al govern d'ella mateixa, Barcelona desfogarà les retrobades energíes en crearse y conreuar-se una riquesa material. Ja que no pot fer política, farà manufactura, farà comerç. Al capdevall, pot ser era aquest un camí de més marrada, però també'l més segur pera arribar, com altres pobles moderns, a ferse forta pel poderiu econòmic y a treure del espectacle de la propia riquesa la conciencia de la propia virtualitat.

El fet es que la ciutat anava entrant de día en día en la vida del treball industrial y de les empreses mercantils, moguda per un esforç poderós que gayrebé sembla impossible després

Dibuix del Vigalà.

Colecció Casellas.

AGRUPACIÓ DE CUPIDELLS

de la gran desfeta. Però també es de justícia consignar que'l poder central feya tot lo que podia pera empènyerla en aquest camí. L'Estat espanyol havia decretat la mort de Catalunya com a poble polítich, nó com a poble productor. Més previsors y més homes de govern que'ls estadistes d'avuy, els ministres de Fernando VI y de Carlos III pensaven que l'escalfor de vida econòmica que, per virtut d'una raça dura y apta pera'l treball, se produhís a Catalunya, havia d'irradiar per tot Espanya, beneficiant a tothom y augmentant la general riquesa. Perxò no varen plànyer les reformes legislatives ni les mides de bon govern que poguessin favorir les iniciatives catalanes. A fer marxar vent en popa la nostra producció naixent, venían disposicions tan favorables com la de 1760, establint la may prou alabada Junta de Comerç; venían lleys tan protectores com les de 1768 y 1770, prohibint l'entrada d'articles de cotó, lli y seda, que fessin mal als elaborats en el país; venía finalment el decret reparador de 1778 habilitant Catalunya pera fer el comerç ab les Amèriques, que en tal alt grau havia de fomentar nostre tràfeh y nostres relacions.

Barcelona's reconstituí pas a pas, Barcelona prosperava. Mercès a les seves ingènites energies, mercès també a les bones disposicions dels poders públics, la capital anava convertintse en centre d'una prosperitat material may vista ni somniada. Tant dalit mostraven els nostres rebesavis, tanta empenta duyen pel camí de la regeneració productora, que si a principis de la centuria vinenta no s'alcen pera posar trabes al nostre desencongiment, primer l'invasió francesa y després la guerra civil, hauríem avençat de més de mitx sigle la moderna florida econòmica y, per natural conseqüència, l'renaixement intel·lectual y polítich de aquests últims temps. Indianayres y estampadors com els Canals y els Erasme, fonadors y laminadors de metall com els Barnola y els Pi, perxers y galoners d'or y plata com els Xuriach y els Gelabert, mitgers y fabricants de punt com els Casellas y els Moragas, velers de seda com els Verneda y els Planas, velluters com els Albareda y els Vicens, filadors, retorcedors y teixidors de cotó com els innombrables que treballan a Barcelona a la segona meytat del sigle divuyt, son, ab la gent del comerç per mar y terra, els qui posen la primera pedra a la prosperitat del pervenir, tot fent la riquesa de llur època. Tornaven a esser com aquets pobles nous, sense tradició ni història, que, seguint la lley del món, abans de pensar en res més, han de començar per viure, per créixer, per multiplicarse. La població de Barcelona, que al any 1715 s'havia reduída a 37,000 ànimes, en el cens de 1798 puja a 130,000. Es una xifra eloqüent que pinta la resurrecció d'una ciutat.

Donchs, pera evocar aquell període d'esfors públich, tan interessant pera nosaltres, no hi hà com evocarne l'obra artística, qu'es un dels miralls més fidels y més curiosos en tots els estats socials. Descriure l'art gràfich y plàstich dels nostres postrers barrochs, es com fer passar per la llanterna de l'història la societat barcelonina d'aquell temps, presa desde un punt de vista, no sols simpàtich, sinó altament característich. Perque aleshores també va succehir aquí, lo qu'ha succehit en altres indrets tantes vegades: que la planta del benestar públich va produhir la flor del art, empeltantli determinats caràcters. El nostre art va resultar un bon xich fet a corre-cuyta y un altre bon xich plé d'efectisme, com era feta depressa y una mica aparatosa la burgesia improvisada que l'havia de gaudir. Societat y art, tot era fill d'una riquesa qu'acabava d'esclatar. Y desde'ls anys 1770 al 1800 sobre tot, se fa patent, en moltes formes artístiques, aquell fruyt del treball barceloní.

En la prosperitat pública trobareu l'explicació de les pintures murals al tremp y al fresch, art característich de la Barcelona d'aquella època, ab que comerciants y industrials enriquits van fer decorar pel Vigatà y en Montaña les fatxades y sales de llurs vivendes. En el predomini de la riquesa pública trobareu la causa de que sia la famosa Junta de Comerç, representació la més alta del poder econòmic barceloní, la que funda y sosté les ensenyances artístiques de Llotja. En el benestar general veureu perque s'edifiquen aquestes cases d'ayre senyorívol, de pedra picada ò de frontis esgrafiats, que's fan construhir Corporacions com l'Art Major de la

Dibuix de M. Tramullas. Gravat de I. Valls.

Colecció Casellas.

UNA ACCIÓ DE LA «REAL COMPAÑIA DE COMERCIO DE BARCELONA»

UAB
 Biblioteca de Comunicació
 i Hemeroteca General

Seda ò fabricants d'estampats com en Francesch Alabau, ò corredors reals com en Joan Ribera, ò l'adroguer Roca de *Tras palacio*, ò el fabricant Serra, de la Riera de Sant Joan.

Tot aixó, junt ab moltes altres manifestacions de l'època, es lo que ha de passar pels nostres ulls: els cenacles artístichs al voltant de mestres sancionats per l'opinió, com en Viladomat ò els germans Tramullas, abans del establiment de les càtedres de Llotja; la fundació de aquestes ensenyances, ab sos primers Directors; les rivalitats del Vigatà y d'en Montaña en la pintura de les cases burgeses y senyorials; l'art dels altars barrochs y dels plafons mitològichs; l'art dels esgrafiats alegòrichs ò pastorils y de la rimbombanta imatgeria religiosa; l'art dels túmbols churriguereschs y l'art de les talles *rococo*, l'art de les refoles d'Arts y Oficis y l'art de les decoracions de carrer pera entrades reials y altres festaces públiques, l'art, en una paraula, que a Barcelona va florir en la derrera tongada del barroquisme, sinó tan elegant, *mignon* y distingit com el que fantasiosament va descloures en altres centres europeus, prou digne per son especial caràcter, ben saborós y escayent a voltes, de fer deturar nostra atenció.

R. CASELLAS.

Colecció Casellas.

Bruckner y la IV Simfonía.

EN el mateix any en que'l gran Beethoven donà al món la IX Simfonía (1824), nasqué a Ansfelden (Alta Austria) Antoni Bruckner, qui havia d'esser el continuador de l'obra del mestre de Bonn. Son pare era un pobre mestre d'estudi, qui ab son treball manteníe sos dotze fills, dels quals el futur músich era'l més gran.

Als dotze anys, entrà Antoni Bruckner a formar part del chor de la capella de Sant Florià. Després de quatre anys de fer de cantor, decidí estudiar la mateixa carrera de son pare. En 1841, guanyà la plaça de mestre del poblet de Winhag; allí va rependre sos estudis musicals descuydats un quan temps. En 1845 tornà a la capella de Sant Florià, essent nomenat professor y organiste del Convent del mateix nom; més endavant passà a Viena per estudiar al Conservatori.

Fins a 1864 no's decidí a compondre sa primera obra important, que fou la *Missa en re menor*, aleshores tenia 40 anys. En 1867, fou nomenat organiste de la Cort de Viena y professor d'armonia y contrapunt en el Conservatori; y més tart s'encarregà d'explicar un curs de teoria a l'Universitat. Molts encara guarden recort de les originalíssimes classes que Bruckner donava a l'Universitat de Viena; explicava sempre usant el dialecte de la Alta Austria, y tot sovint sortia a parlar de ses visites a Richard Wagner, a qui considerava com a un personatge sobrenatural. Escrigué nou Simfonies, tres Misses, un *Te-Deum* y alguna obra de menor importancia, a les quals ni'l públich ni la crítica concediren el lloch que mereixien. Bruckner morí l'onze d'Octubre de 1906, a l'edat de 72 anys.

Era un home de caràcter reposat y costums patriarcals, d'una senzillesa tan gran qu'al sentir la narració de la Peregrinació a Roma, a l'òpera *Tannhäuser*, plorava com un infant y molt pietosament exclamava: «¿Per què joh! per què no l'han perdonat?»

Sentí sempre una admiració profunda per Wagner, a qui dedicà la III Simfonía, y més avant, quant aquest morí, escrigué l'Adagi de la VII Simfonía a la seva memoria y baix la impressió de sa música.

La crítica vienesa, el martiritzà continuament; Hauslick, el notable comentarista de Brahms, escribía l'any 1892 a propòsit de la Octava Simfonía: «Aqueix istil de marrameus de gat delirant, potser pertanyerà al pervindre», y adressantse als joves artistes, els diu: «Fugiu de la música de Bruckner com se fuig d'un empestat.»

El públich rebé indiferentment les produccions que'l gran simfoniste li ofería fins que Hans Richter executà a Viena la IV Simfonía; la nova obra fou acullida ab gran entusiasme, malgrat els esforços dels crítichs que calificaven l'obra de «confusió monstruosa». El poeta alemany Pau Heyse saludà la nova obra com «una de les més belles manifestacions del geni musical». La generació present ha fet justicia a Bruckner, colocalantlo entre les més grans figures de l'art musical modern.

La IV Simfonía coneguda ab el nom de romàntica, fou terminada en 1880 després de varies temptatives; es una obra d'hermoses y justes proporcions, de línies ben definides, y que senyala una nova fase del geni de son autor.

Allegro molto moderato.

Els instruments de corda comencen pianíssim ab un trèmol sobre l'acort perfecte de *mi* bemol, mentres qu'una trompa'ns presenta molt dolçament el tema principal de la Simfonia (1).

born

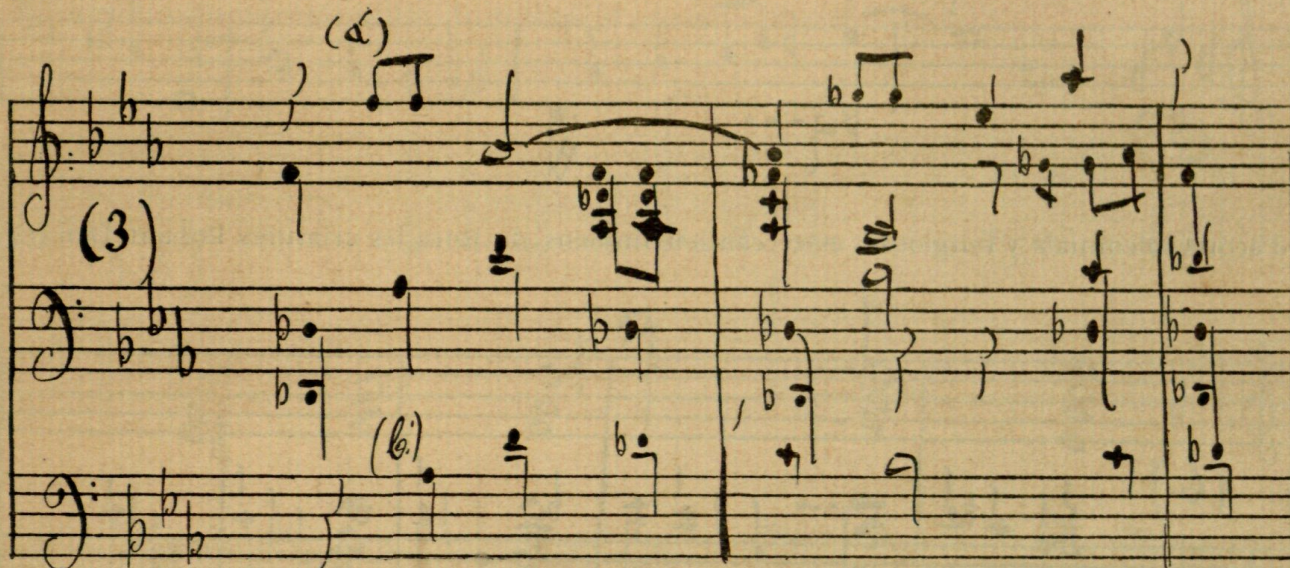
Aquesta idea musical està impregnada d'una dolcíssima poesia; ella'ns pinta una matinada en el bosch, sembla que tota la Natura's breça suaument y es desvetlla; un fresch ventitjol esvaeix les boyres, les primeres llums del nou jorn coloren els arbres.

La flauta y clarinet fan sentir aqueix tema (1) y la trompa contesta com un eco llunyà; altres instruments s'apoderen del tema inicial (1) qui pren varis aspectes armònichs, la llum creix per moments, tot somriu; l'orquestra també va creixent y aixamplantse, els instruments van entrant oferint efectes d'un gran pintoresch; un últim *crescendo* porta al fi el nou tema del día. (2)

Es un grandíós esclat d'armonia, un dibuix ascendent que fa tota l'orquestra fortíssim; es que'l nou jorn ja llueix esplèndit, el sol fulgura magestuós portant al món l'alegría de la vida.

Aquesta frase (2) se transforma de diferents maneres; tot es joya, tot es llum, les montanyes se drecen magestuoses; tot això'ns diu aquesta música d'una manera ben eloqüent.

L'orquestra s'atura un moment sobre una nota; es com un repós després dels torrents de harmonia qu'ha vessat; mes altra volta reprèn sa marxa ab un motiu plé de color y gracia qu'executen els instruments de corda (3). Un nou paysatge se'ns presenta ab aquest tema ben pintoresch.

Es d'un efecte sorprenent la combinació de la frase (3 (a) ab el dibuix melòdich (3 (b). Eixa combinació sofreix variacions armòniques ò diferents transformacions dels passatges (3 (a) y (3 (b); el ritme iniciat en la frase (3 (a) se conserva sempre y porta a una progressió creixent que fineix en un pedal (fa) sostingut pels baixos, mentres els violins fan un trèmol y les trompes encara insisteixen en el ritme del indret (3 (a).

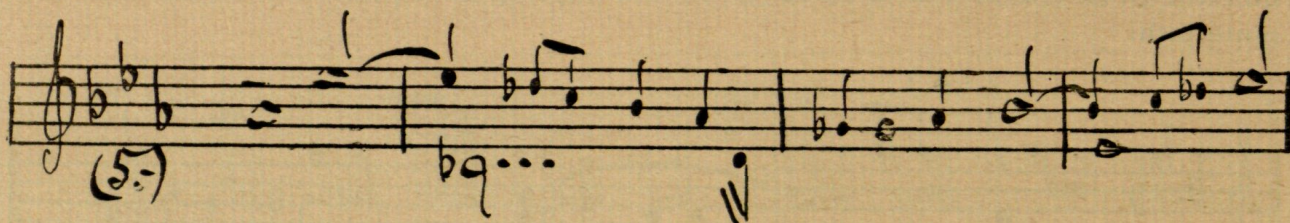
El tema (2) apareix altra vegada en tot son esplendor, la corda presenta un curt dibuix sincopat qui s'uneix al tema (2) que executen els instruments de metall, y una llarga progressió cromàtica que sembla les remors llunyanes d'una tempesta, 'ns porten a uns acorts amples y magestuosos qui ressonen esplèndits (4).

Un curt passatge porta'l recort del motiu (3), y un llarch dibuix cromàtic que's desenrotlla sobre un pedal, ompla tot l'ambient armònic de misteriosa vaguetat; sembla que tot s'emboyra; misterioses ombres vaguen en mitx dels núvols blanchs.

De dintre la boyra surten veus màgiques, la orquesta presenta'l tema inicial de la Simfonia (1) qui's reparteix entre la trompa y'l clarinet y passa després als altres instruments de fusta. El tema (2) apareix en tó menor y invertit donant una impressió de grandiositat tràgica.

El tema (1) s'enten encara molt dolçament, mes de prompte'l sò vibrant de la trompa esqueixa la misteriosa boyra, y una veu divina baixa del cel, la viola sona una melodia d'un misticisme sublim (5) y tota l'orquesta aixeca un himne gloriós que's desenrotlla en una sèrie

d'acorts solemniats y religiosos: es el càntich immens de totes les criatures llohant Deu (6).

Després d'eixa formidable onada d'armonia, esdevé la calma. Una frase tranquila presentan els instruments de corda (7); es una ampliació del tema (3 (b)); apareix en diferents formes

y s'uneix ab el tema inicial de la Simfonia qui pren el mateix desenrotllament qu'en el principi de l'obra; els motius (2) y (3) van passant aumentats ab nous episodis y'ns porten al final qui es un deliciós comentari del tema (1); mentres les trompes fan oir la frase inicial, la corda's gronxa suaument ab un dibuix arpegiat, es un dels moments poètics y de més intensitat de sentiment de tota aquesta obra, y d'una construcció wagneriana qu'acusa ben be les aficions y l'admiració de son autor pel gran mestre de Bayreuth. La primera part de la Simfonia termina ab la frase del començament (1) esposada pel metall, qui ressona ara ample y gloriosa.

II

Andante.

El començament del andante, sembla l'expressió d'un dolor profund. Els violoncells executen una melodia sublim, plena de tristesa, mentre que'ls altres instruments de corda acompanyen ab un ritme acompassat qui sembla marcar el pas d'una comitiva fúnebre. Aqueix fragment es d'una profunditat de concepció purament beethoviana (8).

Els instruments de fusta repeteixen aquest tema (8) a l'octava superior, amplificantlo, mes conservant el ritme del principi; una frase ample y consoladora fan entendre'ls instruments de corda: es l'esperança perqui la fè reviu en mitx dels grans dolors; y qu'aquí se'ns presenta tan eloqüentment ab el tema (9).

El funeral corteig continua sa marxa lenta y solemne, l'orquestra'ns porta un nou motiu de caràcter trist y misteriós (10) que executen les violes mentres els altres instruments de corda acompanyen *pizzicato* ab el mateix ritme reposat.

El tema (10) pren diferents aspectes y s'uneix ab un curt episodi melòdic en forma de coral; el ritme solemne que s'ha conservat desde'l comens, s'allarga y desapareix en uns acorts pausats.

La flauta enuncia un curt episodi de ritme expressiu (11) y que serveix de base a una melodia espiritual de notable semblança ab el chor de cavallers del Graal en el primer acte de Parsifal.

El tema principal del *Andante* (8) apareix en major y acompanyat de dibuxos orquestals que li donen el caràcter de marxa religiosa, mes després torna a pendre sa forma primera seguit dels motius (9) y (10).

La processó fúnebre entra en el temple; avansa magestuosament entonant cants de dol y oracions plenes d'esperança; una llum sobrenatural invadeix el temple; sobtadament les trompes celestials ressonen esplèndides, y un càntich immens, infinit, puja al cel entre núvols de incens (12).

Tota l'orquestra eleva aquest himne grandios, tot el metall llença acorts amples y llarchs mentres la corda subratlla ab un ample dibuix ascendent.

La visió se esvaeix poch a poch; un repós beatífich s'apodera de la música qui's pert en un llarch acort acompanyat pel ritme magestuós dels timbals; ab un cop pianíssim termina l'Andante, qu'es una de les concepcions més sublimes de l'art musical modern.

III

Scherzo. — La cacera.

Per la montanya retruny el sò dels corns de caça; com vibra tot d'alegria, els ecos repeteixen els alegres tochs dels trompadors; els crits dels caçadors s'escampen pel bosch. ¡Oh joya esplèndida de la cacera!

El tema (13) l'inicién les trompes, passa a les trompetes y per fi'l pren tota l'orquesta.

Una frase tranquila però plena de color segueix describint el quadro de vida qu'aquí's desenrotlla (14); l'executen els instruments de corda, la flauta'l repeteix ab delicadesa, les trom-

pes presenten el motiu inicial de lo Scherzo (13) qui va aixamplantse en un llarch *crescendo* que termina brillant y joyós portat per tota l'orquesta.

Una frase galant y expressiva entra en l'orquesta y s'hi bressa suaument; té tot el caràcter d'un minuè (15).

Ens sembla veure'ls cavallers y dames que fa poch perseguíen ab follia la caça, saludant ceremoniosament ab gran solemnitat y pausa, ballant l'aristocràtica dança en mitx d'una gran plassa voltada de montanyes, mentres la orquesta de cambra va tocant un minuè (15).

El tema inicial de l'Scherzo apareix en sa primera forma seguit del mateix desenrotllament anterior, les trompes ressonen altra volta ab els crits dels caçadors, tot canta la joia esplèndida de la cacera.

Aquest Scherzo segueix purament la forma clàssica del Scherzo sinfònic; la proporció de les parts, el desenrotlló y la represa de la frase principal, el caràcter tranquil del *Trio* ho demostren ben clarament.

En les altres Simfonies, Bruckner tracta'l Scherzo d'una manera ben diferent d'aquesta; en les altres té un caràcter fantàstich, brutal, de dansa macabra; les línies son crues, els ritmes agitats, casi selvatges; en aquest tot es harmonia y color, es un esclat de joia intensa, plé d'efectes pintoreschs y moments verament poètics.

Es un d'aquells fragments privilegiats fets d'una sola empenta, que no poden deixar de produhir un efecte màgich y electrisant en tots els públics de tots els temps; l'experiencia ho demostra aixís; l'Scherzo de la IV Simfonia ha sigut el punt per ahont molts han començat a saber admirar les obres del gran successor de Beethoven.

IV

Final. — Allegro moderato.

Tota aquesta última part de la Simfonia té per base'ls temes inicials de les altres parts; en ella se fonen les idees y sentiments qu'abans han aparegut.

Beethoven en l'últim temps de sa IX Simfonia fa aparèixer les frases principals de l'obra, solzament com un recort d'impressions ja passades; Bruckner els ampra no com episodis sinó com fonaments d'un nou fragment musical.

Además dels que ja coneixem s'hi troben en eixa part tres temes nous. El primer té un caràcter fatídich (16) produït per l'insistència del baix y la repetició d'un curt dibuix que dona relleu a un motiu ombrívol presentat per la trompa y clarinet.

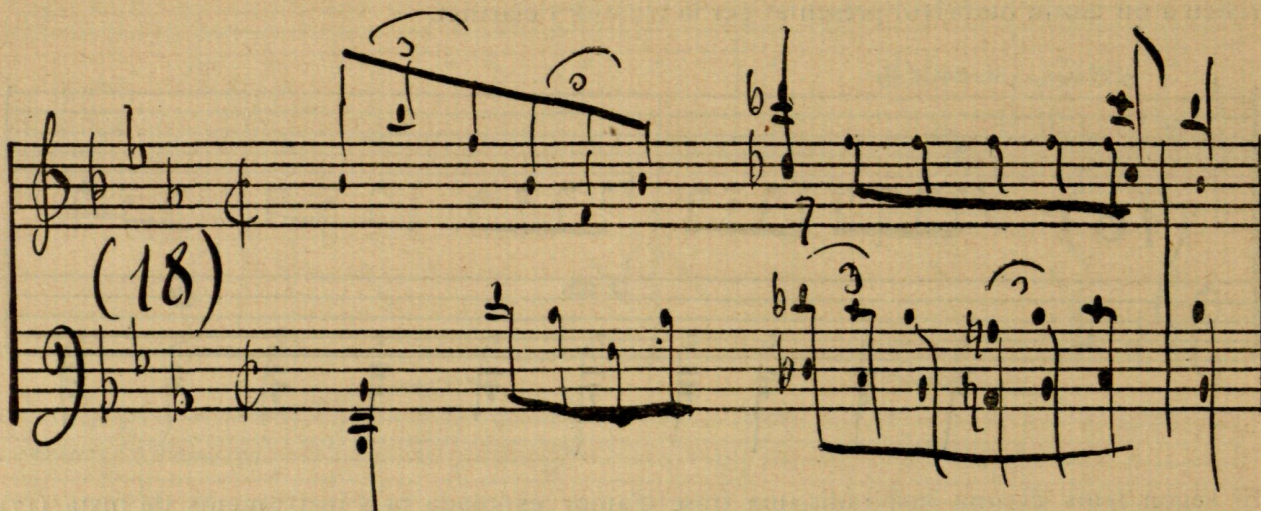

El segon tema es una inspiradíssima frase d'amor exposada pels instruments de fusta (17)

cada vegada qu'apareix va seguint al tema inicial de l'Andante (8) produint un hermosíssim contrast: el dolor profund y la dolcesa del amor. El desenrotllament que sofreix el tema (17) es molt característich en les obres de Bruckner; en ses Simfoníes les idees de delicada inspiració prenen en l'orquestra una forma dialogada, els violins enuncien la frase y al moment se'n apoderen els violoncells, y sempre per progressions armòniques ascendents, qui produheixen un hermosíssim efecte per medi d'un ben portat *crescendo*.

El terç tema, es d'un caràcter tempestuós; sembla expressar eloqüentment un gran cataclisme, un desequilibri de la Naturalesa; sembla encloure l'idea de destrucció, la lluyta formi-

dable d'elements contraris (18); tota l'orquestra s'agita moguda per una força misteriosa que la doblega donantli capritxoses formes de una fantàstica grandiositat.

Tota aquesta última part té un caràcter verament dramàtic sens apartarse de la pura forma simfònica. La teoria wagneriana del leitmotiv se realisa clarament, les idees musicals ja conegudes formen un aplech d'impressions rebudes anteriorment y qu'ara constituheixen els fonaments del grandió final de la IV Simfonia.

Rès més afegirém sobre Bruckner; el qui pugui sentir alguna de ses obres judicará la grandesa d'aquest geni. Sa música ja'ns revelá la serenitat impertorbable del seu esperit; les lluytes de la vida, el despreci ab que'l tractà la crítica de son temps, rès el pot apartar de sa missió sublim, y escriu sens temença noves obres, nó pel públich ignorant, sinó per l'art, per complir la tasca magnífica qu'ha de sortir de ses mans.

L'última obra qu'escriu es el resum de sa vida, es l'obra tant desitjada, la IX Simfonia que dedica «A Deu Tot Poderós.»

C. TALTABULL.

Rondalles populars.

El Rey y el Pastor

Contada per l'alegre minyona, la Mercè de les Pasadores del terme de Folgaroles.

VETAQUÍ que una vegada, era un abat d'un convent qu'estava molt gras, però molt gras! y el Rey el va anar a veure an aquest abat, y anantli a veure, l'abat ab tots els frares del convent, el varen sortir a rebre, per que aquell era un Rey molt valent y poderós. Vetaquí, que quant el Rey va veure que l'a-

bat estava tan gras, va volguer saber quína vida portava, y com s'ho feya per engreixar aixís. Tot això per que ell estava molt magre ab el torment que's donava en cuidar el regne.

— ¿Sab que ho fa això? — va dir l'abat — es que jo estich aquí per salvar les ànimes y de tot l'altre no m'en preocupo, mentres que vos-

tè en tot lo día no para, y si no té feyna s'en busca.

— Ja t'en donaré jo de feyna! — va dir el Rey. — Abans d'acabar la setmana vuy que'm dígus tres coses, y si no me les endevines, pensa que't haig de penjar! Y aquestes tres coses son: la primera, quants diners valo jo; la segona, un cavall quant temps s'hi estaria per voltar el món, y també la tercera, a veure si m'endevines quín pensament tinch jo aleshores.

Vetaquí que l'abat, quant el Rey va ser fòra, va comensar a pensar com s'ho faria per contestar a les tres preguntes; y no hi veyia pas manera de que s'escapés de ser penjat, per que el Rey era un Rey molt terrible, que si havia dit que'l penjaría, no hi havia perill que no ho fes, y ell tampoch veyia manera de contestar a les tres preguntes: — ves qui es el qu'endevina quants diners val un Rey, y el temps que s'estaria un cavall a voltar el món, y lo que tindria'l Rey a dintre del pensament!

Ja s'acabava'l temps y estava en un mar de confusions y no sabia per quíns cels navegava; quan una tarda va sortir al bosch sospirant, plorant y lamentantse de la desgracia que l'hi havia caygut ab aquella visita. Y sent allà plorant, en un mitx de verdisses, va veure un pastor que guardava un remat d'ovelles y que havia acudit, al sentir aquells grans gemechs al mitx del bosch.

Desseguida va venir el preguntarli el què tenia y l'altre negarli y tornarli a preguntar, per mes que l'abat digués qu'ell no'l podria pas salvar, que era una cosa que un pobre pastoret com ell no hi podria atinarhi may.

— Que digui, que digui, feya'l pastor, que sempre hi saben més dos que un... que sempre hi saben més dos que un...

Com tot sigui! l'abat l'hi va dir com l'hi havia anat el Rey y com l'hi havia donat tres endevinalles per descobrir abans no s'acabés la setmana, que si no'l mataria, si no l'hi deya tal com ell volia.

— ¿Y això el fa lamentar tant? — deya'l pastor — y ¿això es lo que li dona tanta afrenta? Ah! lo que's jo no'm veuria pas gens apurat per respondre a n'aquestes preguntes.

— Veyam, veyam digues! quin camí m'hi daries, — feya'l abat.

— Això es ben senzill, deiximhi anar a mi en contes de vostè, y veurà com m'en surto y el faig quedar be als ulls de tothom!

L'abat de cap manera l'hi volia deixar anar, però com es veyia perdut si de cas hi anava, el va ben vestir ab l'hàbit y la caputxa, y l'altre s'en va anar a trobar el Rey.

Y, anant a trobar el Rey, desseguida que'l Rey el va veure, ja va fer venir una gran reunió, y depressa, depressa, a demanarlhi que respongués a les tres preguntes:

— Veyam, veyam, primer de tot, ¿quants diners valo jo?

— Oh, senyor Rey, això es ben senzill; — va respondre'l pastor — nostre Senyor Jesucrist va ser venut per trenta tres diners y era senyor de cels y terra, y vostè com que no es senyor sino's d'un regne, n'hauria de valer no més que trenta dos!

Y oyda! com tot sigui! va estar be la resposta y varen fer tocar la música en senyal de content.

Després el Rey l'hi va demanar quant de temps tardaria un cavall en voltar el món, y també'l pastor els va sortir per la part de les pistoles!

— Tot va ab lo que'l cavall correria — va dir el pastor — si corria tant com el sol, s'hi estaria just, no més que vintiquatre hores.

També'l van aplaudir molt, y va tocar la música y en contes de matàl varen exaltarlo!

— Y donchs, *vamos* ara ja no t'en falta més que una; — va dir el Rey — no't falta més que m'endevinis el pensament, y te deixo lliure, tant com vulguis.

— Senyor Rey, això si que's fàcil, aquest es el més fàcil de tots; diu, no's veritat que vostè es pensa qu'està parlant ab l'abat del convent?

— Es clar que sí — va fer el Rey.

— Donchs, va equivocatl per que ab qui parla es ab un pobre pastor, que tota la vida que no més fa que guardar ovelles.

Y es lleva la caputxa, y varen veure que era un pastoràç, ab cada camp a la barba que's veyia que no s'havia afeytat d'una quinzena.

Però, com tot! va tocar la música y l'hi varen ensenyar de lletra y l'hi varen fer renda per tota la vida que la pagués aquell abat, y el pastor ja no va tenir de treballar may més!

El carboner vell

Contada pel noy d'Altarriba, traginer de Sant Julià de Vilatorrada.

VETAQUÍ que una vegada, era un carboner vell, molt vell, que ja no podia sortir enlloch, però ab tot y ser tan vell encara s'estava ab els tres fills a la barraca.

Ve que un any, va fer un gran mal temps, que tot el bosch era plé de neu y ja s'anavan acabant tot lo que tenían recullit per menjar. Llavors, aquells tres fills, varen marxar a arregar fato pel vell, y vetaquí, que quan van ser al poble, va anar nevant, nevant, que varen tardar molt temps per poder tornar a la barraca.

Tant, qu'ells ja's pensavan que'l vell s'hauria mort, y varen venir ab el Rector y la caixa y la creu, pensant que ja seria mort, però aquell avi va tenir la xiripa que are us dirè, y el van trobar ben viu y content y qu'encara s'havia engrexat a dintre la barraca.

Perque va venir, que mentres els noys eran fòra, una nit, quan feya més mal temps, sent que trukan a la barraca, y ell pensant: ¿quí hi haurà? ¿quí hi haurà? obra, y es veu que era un llopàs gros, tot escabellat, que l'hi demana per escalfarse allí a la vora del foch.

El vell es va enretirar una mica y ja van ser dos, y a fòra vinga ploure y nevar, com may s'havia vist un mal temps com aquell. Ve que tornan a trucar a la porta y el vell no gosava obrir y va dirli al llop:

— Pare llop, ¿qué faig? ¿que obro?

— Sí, sí, obra, ab un temps axís s'ha d'obrir a tothom!

Obra, y va ser la guilla que's va acullir, tota molla y ab una cama enrampada que no's podia bellugar. Y ja van ser tres allí a la bora del foch y vinga escalfarse, mentres a fòra un mal temps, que no ho volguen saber! Tornan a trucar y el vell va tenir pòr que s'el menjarien s'entraven masses faramotes.

— Pare llop; — va dir — ¿què faig? ¿que obro?

— Obra, ab un temps aixís s'ha d'obrir a tothom!

Y aquest cop va ser la llebra y ja van ser quatre, allí a la vora del foch. Ve que'l mal temps encara durava y ja la gana no'ls deixava

viure, tant, que's varen determinar a sortir a cercar fato, menos el vell que no's podia ja presentar enlloch.

Surten, y al cap d'una estona, torna el llop ab un xayàc gros, que va dir que l'havia anat a cercar a can Gat-hi-llepa, y el llop estava ben cançat! que va deixar el xay allí terra y ja no's va cuydar de rès, mes que d'escalfarse. El carboner va fer bullir el perol plé d'aygua, y quan estava l'altre ben distret, li volca la perolada d'aygua bullenta a sobre, que'l llop va marxar tot escapat, y cridant rostos avall, fòra de la barraca.

Entra la guilla y tira també un parell de capons allí terra y ja no's va cuydar sino d'escalfarse. El carboner, mentres tant, va escalfar un ferro ben vermell, y quan l'altre estava all... més ataleyada a mirar el foch, l'hi fica, com aquell que no diu rès, a sota de la mà! Y també va marxar timbes avall y ja van ser dos a cantar, ella y el llop, a consolar-se l'un ab l'altre.

Després, va venir la llebra, també tota carregada, portant un parell d'ulls de col ab la boca, y quan els va haver deixat allí terra, el carboner tanca ben be la porta y es posa a escorxar la llebra y ja va tenir fato per anar passant una mica.

Vetaquí, que'l llop y la guilla, es determinaren d'anar a matar al carboner, y veyent la porta tancada comensaren a mirar pel cim de la xumaneya, y al veure qu'estripava la llebra, ells que si, que digueren: — Marxem, marxem! aquest dimoni de vell, encare nos estriparia a nosaltres y tot!

Y van marxar y el vell mentrestant va anar fent, de primer es va menjar la llebra, després els capons y després el xay... perxò no es extrany que s'engrexés y que quant els noys vinguessin ab la caixa y la creu, l'avi sortís a rebrels, ben valent y ben tip, que l'hi havia probat aquell temps d'estar sol a la barraca.

Y ja està! ja està acabat! aquí s'acaba'l quènto! Si en voleu un de més llarch haurèu d'anar per un altre!

L'àngel Sant Grabièl

Contada pel vell de les Pasadores.

VETAQUÍ que una vegada, era un Rector que tenia una majordona tan guapa, tan guapa, que tothom li pretenia... Com! que ell la havia promesa a tres fadrins sense dir res a l'un de l'altre. Veureu! com va ser:

Ell, que al que's veu, volia espolsarsels a tots d'un cop; per treurèssels del davant, va determinar de felshi por, molta por, tanta por! que no tinguessin gust de tornar per la rectoria.

Vetaquí, que va dir al un, que si volia la minyona tenia de complir una prometença que ell havia feta, d'anarsen a passar una nit a dintre l'iglesia, ficat en una caixa de mort, y com si fos ben mort, ab ciris y tot, qu'ell ja se cuidaria de que vinguessin a vetllarlo.

El fadrí va disputar una mica, però al cap y a la fi, s'hi va conformar, tot no més per l'ansia de casarse ab la majordona.

Ve que al segon, sense dirli res del primer, també li diu que si de cas vol la majordona, ha de ser ab la condició, de que complís una prometença qu'ell tenia feta, d'anarsen a vetllar un mort, tota la nit, a dintre de l'iglesia. Y com que aquest també s'hi va conformar, el Rector li va dir que marxés tranquil, que ja l'avisaria quant arribés l'hora.

Després ve'l tercer, y sense dirli res de res dels altres, també l'hi diu que si vol la majordona, te de complir una prometença que ell tenia feta, que era d'anar a espantar a un que vetllés un mort dintre de l'iglesia... a la mitja nit y vestit de Llucifè ab unes grans cadenes. També aquest s'hi va conformar y van quedar que'l Rector ja l'avisaria.

Ve que una nit determina al primer que's vingui a posar dintre la caixa dels morts, ben embolicat, y tot guarnit ab els ciris corresponents, com si fos mort. Una hora després ve l'altre y el fa que's vagi a posar al costat del mort, ab un llibre a la mà, per vetllarlo tota la nit. Y un hora després ja'm ve l'altre y m'el guarneix, tot vestit de vermell ab unes grans banyes y arrossegant unes cadenes com aquell gran Llucifè del altar de les ànimes.

Desseguida el fa baixar per l'escala del chor, y el deixa ab l'obligació de fer la por an aquell que vetllava al costat de la caixa. Figureusel aquell, quant se veu escales avall, ab el gran rossegay de cadenes, aquella fantasmota vermella y que anava cridant:

Jo soch aquell gran Llucifè,
que'l de la caixa y la cadira
m'en emportaré!

Y vinga donar cops de mà, y remenar les cadenes y tornar a dir:

Jo soch aquell gran Llucifè
que'l de la caixa y la cadira
m'en emportaré!

Com tot sigal quant veu que'l de la caixa també aixeca'l cap, l'hi venta un cop de llibre al dimoni y apreta a fugir que en un instant es va perdre de vista. Y poden contar al que anava vestit de Llucifè quant veu que'l mort s'alsava y sortia de la caixa.

Tots es varen escapar per diferents cantons y varen passar molts dies sense seure ni peu ni cama de casa llur. Com que tots tres varen estar prou malalts del sust y varen fer llit més de quatre setmanes.

Quant va ser que ja's recobraven, que ja sortien a pendre'l sol, cada hu va demanar als altres què havia tingut y cap gosava dirho de vergonya.

— Ca! no ha estat res, cosa d'un sust!... Quí sab lo que ha estat? Ni'l metge ens ho sabut dir!... — Y tot eren coses aixís.

Però com que ve que tot se sab, enrahonant enrahonant, ve que's descobren que tot ha set obra del Rector, y van determinar de pendre una venjança. ¿Quina en farèu? ¿Quina en dirèu? N'hi hem de fer una que no tingui fret, no! que sigui pitjor que la que ell ens ha feta a nosaltres!

Y un d'ells va tenir la pensada de pendrelhi la majordona y encara la cançalada y tots els diners de la manera qu'ara us diré:

Es vesteixen tots tres d'àngels ab uns plumays a l'esquena y unes ales, y s'en van ab una escala a posar sobre la taulada de la rec-toria y fent un forat a les teules comencen a cantar.

Jo'n som l'àngel Sant Grabiell
langueriguerí, langueriguerí!
y enviat de dalt del cell
si a la gloria vols anar,
langueriguerí, langueriguerí:
tots els diners ens has de dar!

Vetaquí que'l Rector y la majordona, quant senten això, es paran de dir el rosari, ò lo que feyen, y comencen a escoltar, y sí, sí, la cançó sempre era la mateixa:

si a la gloria vols anar,
langueriguerí, langueriguerí
tots els diners ens has de dar!

Desseguida que'l Rector treu el cap a la fines-tra y veu aquells tres àngels a dalt de la taula-da, diu: — Noya, això s'ha d'aprofitar, porta tots els diners que tinguis, que d'ocasions aixís no s'en presenten gayres.

Els hi passen la senyalada dels diners y... ja va bé això!... els altres tornan a cantar.

Jo'n som l'àngel Sant Grabiell
langueriguerí, langueriguerí,

y enviat de dalt del cell!
si a la gloria vols anar,
langueriguerí, langueriguerí,
tota la cançalada ens has de dar.

El Rector y la majordona, desseguida es po-san a arreglar tot el tall que tenien, cançalada, l'adob, els pernills, el sagí y les rancions y tot, y vinga a pasarho per el forat de la taulada! Que d'ocasions aixís no se'n presenten!

Y els de dalt... ara va bel... y tornan a can-tar un altre cansò ab la mateixa música:

Jo'n som l'àngel Sant Grabiell,
langueriguerí, langueriguerí,
y enviat de dalt del cell!
si a la gloria vols anar
langueriguerí, langueriguerí,
la majordona primer ha de passar!

Y el Rector, ab el delit que tenia de pu-jarhi, fa passar primer a la majordona, que d'ocasions aixís no s'en presenten gayres! y des-prés s'hi enfila ell també, però paf! de la pun-tada de peu que l'hi varen donar encara roda escales avall!

Bueno! després va venir el partirsho, s'ho varen fer a qui tocaria cada cosa, y l'un se va quedar ab els diners, l'altre ab la cançalada y l'altre ab la majordona, y no va ser el que va estar menos content.

La merla

Contada per la Mercè de les Pasadores.

VETAQUÍ que una vegada, era una merla que en tenia tres petites, que no les dei-xava mirar per *dingú* de tant que se les esti-mava y per por de que no las hi prenguessin.

Tant! que ni havia ensenyat may a ningú ahont tenia'l niu, y perxò la Guilla cop de pre-dicarla, de que l'hi ensenyés, qu'ella ja guar-daria les petites quant seria fòra a buscalshi la becada.

Tanta y tanta perfidia va gastar, que al últim la merla les hi va ensenyar, però ab la condi-ció de que si se les menjava hauria d'anar a llepar les dents d'un cà mort, del primer cà que's trobés mort, fos de la mena que fos! sol-zament per càstich!

S'en va la merla per arreplegar menjar, y noy! ja comensa la guilla per tenir ganes de menjarsen una, y d'anarla llepant fins que se

la va empassar. Després, ja's vist! si com de llà també ho conixerà va dir la guilla — menjemse les altres! y se les va menjar totes, que quan va venir la merla ja no'n va trobar cap.

Ve que la merla que s'enrecordava de la condició que li havia promesa la guilla, s'en va anar a trobar un gos, per convencel de que's posés a la carretera, com fent el mort, y que quan la guilla anés per lleparli les dents, la rebatés ab una caixalada fins a escanyarla.

El gos de cap de les maneres no s'hi volia exposar an aquest joch, sols per fer el compliment a la merla, però la merla l'hi va dir que pel servey ella l'hi faria fer un bon tip de vianda, un bon tip de vi y un bon tip de riure! Ja van quedar conformes, y la merla s'en va anar a trobar a la guilla, per que complís la condició, de que si es menjava les petites aniria a llepar les dents d'un cà mort, y que ara era l'hora, perque que ella en sabia cabalment un de mort de tres dies al mitx de la carretera. La guilla, que sempre que pot l'hi agrada quedar be, va fer veure que ho sentia molt y s'en va anar ab la merla a llepar les dents d'aquell gos, que feya'l mort al mitx de la carretera.

Es posa a lleparlo ab molta devoció, y amigol de la bordada que'l gos l'hi venta ja la va tenir morta y estripellada allí d'esquena al marge!

Ara ve que'l gos, l'hi va demanar a la merla que l'hi complís lo que l'hi havia promés, que era de ferli fer un bon tip de menjar, un bon tip de beure y un bon tip de riure... y sí, sí, la merla l'hi va complir, ja veureu com l'hi va complir!

De primer s'en va, y es posa al devant de dugues criades que s'en anaven a portar dinar a uns segadors, comença a volar pel seu devant

com si fos camatrencada, y'ls altres per agafarla, deixen els cistells a terra, per que'l gos, s'en va poguer aprofitar y es va fer un bon tip... com no se l'havia fet may!

Quant la merla va veure que'l gos estava ben fart, torna a volar y s'en va a un hostal que hi havia un carreter que descarregava tot una carretada de bots de vi. S'en val y comensa a pessigar a dintre les orelles dels matxos y els matxos al sentir alló, noy, ja podeu contar! vinga a posarse drets, y donar batzegades que volcaren el carro y tot el vi s'en va anar per terra.

Y el gos que estava per allí com fent el sonso, s'hi va ben regalar, que s'en va fer un tip, com may s'en havia fet! y axò que era un gos que'l vi l'hi agradava. Y ara ja no falta més que'l tip de riure.

També va la merla y el gos, y es troban dos frares a la vora d'una carretera, que feyen nit y diada allí, en una mica de herbey que hi havia. Va la merla, y el gos s'estava amagat derrera d'uns arbres, y comensa a pessigar ab el bech al nas d'un dels frares... Aquest es va remenar una mica... y pessiga desseguida al altre, y l'altre que's va creure que era el seu company que'l pessigava, comensa a cridar y a dirli que no estigués de bromes.

L'altre també s'enfada y s'aixequen tots dos y comencen a barallarse y voleya va y voleya ve... qué podeu contar quin tip de riure no's farían el gos y la merla, al vèurels arremangats y abrahonantse, per qüestió de qui era el qui pessigava al altre, mentres dormien.

Y el gos ja va tenir el tip de riure que era lo que l'hi faltava. Y la merla va tenir morta la guilla y no sabem si va passar rès més, perque al món sempre passen coses.

Recullides per en JOSEPH PIJOAN.

Rastre que varen deixar en el llenguatge menorquí les dominacions angleses.

Comunicació enviada al Congrés de la Llengua Catalana, per N'Angel Ruiz Pablo, de Ciutadella.

RESPECTABLES SENYORS: Per primera vegada's veu representada Menorca en les solemnitats y festes de la Renaixença catalana, y honra tan alta m'ha tocat a mi, no per los meus mereixements, sinó per la bona voluntat del qui es l'ànima d'aquesta memorable Assamblea. A les montanyes menorquines no hi n'ia l'àliga, com a les de Catalunya y Mallorca, la Cerdanya y Rosselló, y vosaltres, benemèrits organitzadors d'aquest Congrés, no poguent cridar d'allà un'àliga, os haveu contentat que vingués una gavina. Y no extranyeu la comparansa, perqu'ella es la qui més be escau al qui ve d'una roca tan parescuda a un vaixell navegant cap ahont naix el día, gelós de rebre, abans que totes, la primera besada que envia el sol a les terres espanyoles.

Quant me van encarregar una comunicació per aquesta Assamblea, mestost era tart perque pogués jo preparar un treball, sinó prou digne de l'auditori y de l'ocasió, de més profit y de més volada que la comunicació que veng'a llegirvos. En qüestions filològiques som llech, en les gramaticals un negat y per si això no fos prou, per fer vessar la mesura de les meves ignorancies y de la meua inutilitat en aquest Congrés, ma llavor literaria, tan per sa importancia com per sa magnitud, més be ha sigut castellana.

Deuria sentirme, per lo tant, empagahit, de presentarme devant de tants y tan benemèrits conradors de la gloriosa llengua catalana, jo, qui a mon insignificant bagatge literari tan poca cosa hi tinch escrita en català. Solzament puch presentar, com a títol de ma presència en aquest Congrés, l'amor, mon ver amor a la llengua de ma mare.

Y en tal concepte sí que som digne representant de la meua terra. Allà tots estimam la llengua propia; no'n parlam altre, mentres no ho privi la deguda cortesia ab els forasters; però estimantla tant, essent cosa tan propia nostra y tan aficada al cor, no ham fet per ella

lo que deviem, no hi hà prèss allà encara'l foch de la Renaixença, som, diguemho ab un mot que compendreu tots els qui llegiu nostre *Bolletí*, dels qui tenen molta sòn.

Menorca es estada sempre, per sa posició en mitx del Mediterrani, en el camí que fan y han fet els navegants de tots los sigles que son anats y vinguts de l'Orient a l'Occident y per son famosíssim port de Mahó, terra de passada, punt d'aturada, com els hostals, y terra de conquesta. Varem esser de tots los pobles navegants y colonitzadors de l'antiquitat y varem caure en mans dels musulms quan hi va caure tanta part d'Europa. Un Rey d'Aragó, Alfons III, nèt del gran Jaume, la va segellà ab les quatre glorioses barres, quan ja hi havia molts d'anys que catalanes eran Mallorca y Valencia. Y per sigles y sigles Menorca fou catalana y espanyola. Institucions, lleys, franquicies, llengua y costums, tot va seguir allà, poch més poch manco, la sòrt y'ls alt-y-baixos que seguí a Mallorca, fins qu'Anglaterra hi va posar demunt ses urpes formidables.

Tres vegades nos possehí Anglaterra y una vegada França, (aquesta per molt curt temps) y aquestes dominacions estrangeres van dexar solch a Menorca; però molt més n'ha deixada l'Administració Central, perque essent Menorca un baluart que's precis defensar, com dama que molts festejen, la gent d'armes hi hà estat sempre allà en una proporció molt més important que a cap altre regió espanyola. Mallorca ab més de doscents cinquanta mil habitants, no ha tingut may més guarnició, y de vegades n'ha tingut manco que Menorca, qui solzament conta ab quaranta mil ànimes.

Y maldament això, adhuc tantes y tan formidables influencies, Menorca conserva viva y no gayre més feta malbé que a Mallorca y Catalunya, la llengua propia. Tenim a n'el nostre llenguatge, a sa sintaxis y a sa proso-dia, influencies estranyes. ¿Quina regió no les té? Però l'influencia del castellà es estada més

sensible, com per totes parts, entre'ls ciutadans. La gent del camp la conserva ben sencera.

L'ensenyansa oficial es la qu'ha fet més maig en la nostra parla, y fòra de la conversa no se usa més que'l castellà; però encara hi queden, — y l'us y costum fan que les lleys ho respectin, — escrits en menorquí, 'ls contractes d'amitges entre propietaris y pagesos, y encara tal vegada hi trobaríem allà colca senyor qui s'escriu ab sos amitgers en la llengua de la terra.

Han seguit, per tant, a Menorca, 'l mateix procés que a tota terra catalana, la decadencia y desnaturalisació de la llengua dels nostres avis, y per això mateix me consider' excusat de parlarvos sobre aquest tema, que tots sabeu be de cor. Mes us ne vull parlar d'un altre, ben propi d'aquella roqueta, ben peculiar y de cap altre regió catanalesca conegut. Vull parlar del rastre que dins nostre llenguatge va deixar la dominació britànica, y no's vull parlar de l'influència que deixà en les costums y'l caràcter menorquí, per no passar dels quinze minuts que m'han donat de tasca.

Molts arribaren a esser els mots anglesos que s'introduhiren en la parla menorquina; paraules y frasses senceres y fins y tot modismes y refrans prengueren y arrelaren dins nostra parla. A *betxef* n'hi havia altre temps, y jo essent petit, n'he usat y'n som sentit molts que de cada día's perden. Els vells del meu temps (al cel sían) no anomenavan may els quartels que no diguessin els *bèrechs* (1) y encara avuy día en el terme de Ciutadella, hi hà, devora la mar, en els penyals de Santa Galdana, les ruïnes d'un edifici militar qu'ab el nom dels *bèrechs* es conegut per tothom. Quant els bracers llaurant, llaurant, renyen els bous y'ls esperonen, tenen un crit especial per aquest càs y mentres a les mules y altre bestiar lis cridan *arri*, a n'els bous lis cridan *¡OX!* (2). Encara ara, d'una persona poch sensible al dolor físich diuen que té carn de *bifi* (3); a un home desmayat en lo seu ofici (sobre tot si es fuster, ferrer ò mestre de cases), li diuen, respectivament, *shumèquer* (4); a una persona molt alta y grossa li diuen *bigal* (5); a un guardia marina un *mitjamèn* (6) poch *mèn* ò molt *mén* (7) es

l'home poch ò molt apte per una cosa; diuen *jans* (8) als mariners dels barcos de guerra inglesos y d'una dòna molt rossa'n diuen que's vermella «com una *jana*» (8). «Sembla una *milèdi*» (9) diràn d'una senyora primeta y blanca y més si es un poch rareta. Diuen *lésy* (10) a un vessut y *beguer* (11) a un pillastre. Se diu que s'es *quitat* (12) un deute quan s'es saldat. Fer *chebòf* (13) es anarsen d'un puesto y particularment quan això's fa per forsa.

Al estrenyense les mans li diuen molts encara fer *chequèns* (14); *bèriòus* (15) es una reunió de persones hont parla y crida tothom sense entendre's... ¡Quàntes d'altres paraules hi havia que's son perdudes ò poques vegades se pronuncien! ¡Quàntes d'altres n'hi hà que no moriràn may, perque son tan nostres que més no ho son les de més bona soca catalana! Allà diem *bòtil* (16) a la botella, *Xeri* (17) al Jeréz, *gin* (18) a la ginebra, *stich* (19) a n'el tros de llenya qu'usan els sabaters per brunyir la sola, *flor* (20) es un pis de llenya ò entarimat; *bèrguin* (21) diuen a l'acte de transportar passatgers en una barca y *berguiners* son los qui d'axò ne fan ofici; *boinder* (22) al balcó sortint y tancant ab vidrieres, *stocafix* (23) a n'el peix-palo, *quèp* (24) al cambuix dels ninets, *peni* (25) a una moneda de calderilla, *Frèsch* (26) es diminutiu de Francesch, *uèit* (27) anomenan els fusters al blanch-cru, *mòguini* (28) a la caoba, *jach* (29) a una casta de plana, *pènel* (30) a un entrepany, *scrú* (31) a un tornillo y *tornescrú* (32) a lo qui serveix per posarlo. Tenir un ull *blèc* (33) es havershi fet un cop qui l'ennegresqui, *blèchbol* (34) diu tothom al betum de les botes; *buly* (35) es un curro; donar un *fàitim* (36) es donar una palissa y haverhi un *floch* (37) de punyades se diu al barallarse a cops de puny.

Per no allargar aquesta comunicació deixaré per una nota al acabament, algunes altres paraules que podria posar aquí, totes elles curioses; més me sembla més del cas notar aquí que, en proporció, en lo que més rastre varen deixar els anglesos va esser en los jòchs de noys.

Al de saltar a la corda li diuen *juli* (38); el crit d'avís del joch de cunillet (escondite) es *quich* (39); hi hà un joch que no conech en català que's diu *quis* (40). Però sobre tot hi hà

un joch de bolles, en el que tot es anglès; el nom del joch, el de les bolles y de totes les paraules que s'usen en el meteix. La bolla es *mèrvel* (41), tirar a *pink* (42) es tirar a veure a qui toca primer, *out* (43) es ferir la bolla del contrari. Quant un dels jugadors vol allisar el sol, per llevar obstacles, diu *plis* (44). Quant un mèrvel vol fer algun sér vivent (si fer una cosa no hi hà rès d'això) tenen dret els jugadors a mourerlo del puesto hont queda ò al contrari: si'l volen moure diuen *skiks* (45): en càs contrari diuen *stops* (46). El qui ara os parla ha vist jugar mariners anglesos ab noys d'allà, qui no sabien brot d'anglès, al joch de mèrvels y s'entenien perfectament, ab gran admiració y gatzara d'aquells homes qui no s'esplicaven el miracle. Y s'en va perdent un, també de mèrvels, que s'anomena *int* (47), per que'l joch consisteix en fer anar les bolles dins uns clotets fets aposta.

Tinch d'acabar, senyors; mes abans he de fer una observació, respecte de mon tema, que haveu de tenir en conte. Ahont s'han arrelat més aquestes paraules angleses es a la part de Mahó y sobre tot a Villacarlos, l'antiga Georges-town, mon poble nadiu. A l'altre part de Menorca, a n'el cap de mestral, ò sia a Ciutadella, y en els pobles de terra endins, alguns de tals mots hi son desconeguts; y es que haventne fet de Mahó els anglesos capital de l'illa, quant abans ho era Ciutadella, sa influència a Mahó y son terme fou més fonda y de més durada.

Y vegin mos doctes oyents lo qu'es l'amor a les coses nostres, a lo que de petits ham estimat, a lo que es esperit del nostre esperit, com altres coses més materials son carn de nostra carn: jo qui som vengut per contribuir ab mon dèbil esforç al poderós esforç de tots vosaltres per donar a nostra llengua unitat, per desembarçarla de forasterismes, per purificarla de tot lo que puga deslluhirla, jo tendria un sentiment molt gran si aqueixes paraules que som retret desapareguessen de Menorca, si al veure jugar a mos fills y a los nèts que Deu m'envià no oygués jo de sos llavis les meteixes paraules que usava jo quant petit.

Vosaltres me compreneu; mes per si algú oygués fòra d'aquí mos conceptes, tench d'es-

plicarme, per que s'ha dit moltes vegades que nosaltres, els menorquins, som encara anglesos, som mals espanyols. Y no es ver: si jo estim' aquestes paraules, no es en quant a angleses, sinó en quant a menorquines; no es en quant a extrangeres, sinó en quant me porten recordances de l'infantesa, flayres del goig sense núvols dels primers anys de la vida.

HE DIT.

NOTES

- (1) De *Barrack*, quartel, barracó.
- (2) De *ox*, bou.
- (3) De *beef*, bou, carn de bou.
- (4) De *shoemaker*, sabater.
- (5) De *big*, gros, gran.
- (6) De *Mid-ship-man*, guardia marina.
- (7) De *man*, homo.
- (8 y 8) De *John y Jane*, Joan y Joana.
- (9) De *lady*, senyora, *milady*.
- (10) *Laxy*, veçut, pererós.
- (11) *Begger*, miserable.
- (12) De *Quit*, libre, absolt, estar en paus.
- (13) De *Shape-off*, pendre rumbo cap a fora.
- (14) De *shake*, menetar, espolçar, y *hands*, mans.
- (15) De *barrack*, quartel, y *house*, casa.
- (16) *Bottle*, botella.
- (17) *Xery*, Jerez.
- (18) *Gin*, ayguardent de ginebra.
- (19) *Stick*, pal, garrot.
- (20) *Floor*, entarimat, pis.
- (21) *Bargain*, contracte.
- (22) De *bou y window*, finestra sortida, tancada ab vidrieres.
- (23) *Stock-fish*, peix-palo.
- (24) *Cap*, cambuix, gorro.
- (25) De *penny*, moneda de coure.
- (26) *Franck*.
- (27) *White*, blanch.
- (28) *Mahogany*, caoba.
- (29) De *jack-plane*, especie de planeta.
- (30) *Panel*, entrepany.
- (31) De *screw*, tornillo.
- (32) De *turnscrew*.
- (33) De *black*, negre.
- (34) De *black*, negre y *ball*, bolla.
- (35) *Buly*, valent, curro.
- (36) De *fight*, combat, barallar.
- (37) *Flock*, reunió, grapat.
- (38) De *july*, prest, viu. Diu *july* el qui salta, quan entra a la corda, com animantse y animant als qui la voltetjen.
- (39) De *quick*, viu, prompte, llest.
- (40) Del joch que'ls inglesos diuen *quirt*.
- (41) *Marble*, bolleta de jugar noys.
- (42) De *pinck*, lo mellor.
- (43) *Out*, fora.
- (44) Contracció de *If you please*.
- (45) De *skip*, omissió, botar, saltar.
- (46) De *stop*, parada, impediment, aturar, deixar.
- (47) De *in* ò *into*, entrar, dintre.

Moltes més paraules hi queden encara, com per exemple: *rul*, de *RULE*, regla, cartabó, si be el nom de *rul* sols se dona a Menorca a la mida plegadiça de peus y pulsades. *Mog*, de *MUG*, gerro, cadaf. *Helo*, de *HELLOO*: s'usa com a intergecció de burla. *Xoch*, de *CHALCK*, guix, tiça. *Guetes*, de *GAITERS*, polaynes, guarda-cames. *Quitil*, de *KETTLE*, calderet, escalfador. *Saïdebord*, de *SIDEBORD*, armari, aparador. *Pilchard*, carta de sardina. *Xench*, os de baix de la cama: en anglès *SHANK*. *Set hammer*, martell que usen els platers. *Sclochs* ò *scloquis*, de *CLOG*, calsat de llenya. *Galip*, pipa de terra ò guix, de *GALLIPOT*, vas de terra. Se diu també *bidoix* ò *pidoix*, a un punyat de fanch ò de pasta, del anglès *BEDASH*, enfangar, esquitxar.

A les criaturetes, quan se les alça de'n terra, se'ls diu *juppal*, segurament del *UPON*, anglès. Un altre joch hi hà, quin nom no coneix en català, que a Menorca's diu *tèpel*: me sembla que ha d'esser del anglès *TAP*, cop, picament de mans, cosa cònica, acabada en punta, puig tot això ho reuneix l'instrument que s'usa en aquest joch y l'us que d'ell se'n fa.

Tenim a Menorca una expressió per ponderar la semblança de una persona ab un'altra: *veri figi*. Alguns han dit que vé del llatí *vera effigies*; mes nos inclinàm a creure que nosaltres l'havem pres del anglès *very*, verdader, y *feature*, semblansa, entre altres rahons perque dihem *Vera-Creu* y no *very creu*.

Ademés del nom de *Franch* (*FRANCK*), nosaltres hem conegut *Piters* (*PETTER*), *Jims* (*JAMES*), *Fèny* (*FANNY*), *Elèisa* (*ELIZA*) y d'altres.

A Mahó y Villacarlos son poques les persones que no coneixuin y moltes voltes les usen, les paraules y expressions següents:

Good, morning, night, very-well, good-bye, money, yes,

doctor, black varnish, bond-boat, soldier, wine, girl, bread, boy, all-right, mister, plenty, etz.

Y els noys de per allà saben demanar, casi en correcte anglès als *jans* y als *soldiers*, *one penny for boy*, *one piece bisquit* ò *tobacco* y saben dir *come on* y *yon fight with me* y fins y tot cantar:

My father,
my mother,
my sister,
my girl.
You give me
five dollars
for bottles
of uxing.

Per últim: hi hà a Menorca una casta de pomes conegudes per el nom de pomes d'En Kèn, del general anglès Kane, governador de l'illa. Ademés hi hà unes prunes que's diuen de *never-so*. Conta *Murray* en sa «Guide to the Mediterranean», que havent una dona presentat al mateix general Kane prunes de aquelles, li demanà com se deyen a Anglaterra. El general, que no devia distingir de prunes y prunes, li va contesta: *I never sau*, y desde aquell instant quedaren batejades ab lo nom de prunes de *never-so*.

Tinch de declarar per dever, que una dotzena de paraules angleses de les que he donat en lo que queda escrit, les dech a la amabilitat de mon bon amich el Vice-Cònsul anglès a Mahó, D. Bartomeu Escudero, y son les següents: *Mug*, *Haloo*, *Side board*, *Pilchard*, *Shank*, *Jack*, *Set-hammer*, *Quirt*, *Turnscreu*, *Screu*, *Barrack-house*, *Panel*, aixís com la cita de *Murray*.

Les Revistes

REVISTA JURÍDICA DE CATALUÑA. — Aqueixa ben important revista, ha publicat en sos tres darrers números, un interessantíssim estudi den Prat de la Riba, sobre els pagesos de Remença. Serà, — perque encara no es acabat, — un quadro fet a lo Fustel de Coulanges, sobre la vida social catalana, mitjeval, agafada ja en els seus originaris elements romans de la decadencia. Aixís, fins ara estudià lo qu'era la *villa* romana, aplicada a Catalunya, com a forma més generalisada y comprensiva de les variades especies de propietat territorial, com a únich nucli social que en aquelles llunyanes èpoques tenia vitalitat propia, y en el que «descansen els fonaments del dret municipal mitjeval», com acaba dient en Prat en son darrer article, perque'l poder absolut del *dominus*, del propietari de la

villa, sobre la familia *rustica* de la mateixa, havia d'exercirse naturalment, segons regles y procediments fixats per la costum, y que després, avensant els temps, havien de ser consignats en el furs y costums locals paccionades, que en forma escrita tant varen generalisarse durant l'Edat mitja.

L'Ateneu de Madrid, consagra'l darrer nombre de sa Revista a un homenatge a Menéndez y Pelayo, ab motiu del desayre que la encarcarada Academia espanyola li ha fet, no aixecantlo a la seva presidencia. Entre varis treballs deguts als més ilustres representants de la erudició y del intelectualisme espanyol, hi hà una salutació y protesta contra aquell desayre, firmada per distingits escriptors catalans.

REVISTA DE ARCHIVOS, BIBLIOTECAS Y MUSEOS. — (Madrid, Diciembre). *Epigrafía catalana de la Edad Media. Inscripciones sepulcrales de los Condes de Barcelona, reyes de Aragón, reinas, infantas, etc. (Continuación)*. Porta les del Patriarca En Joan (fill de Jaume II), Anfós III de Catalunya, En Jaume (fill de R. Berenguer) Comte de Prades, Pere III el de les cerimonies, Na Sibila de Forcià (esposa de Pere III), En Ferràn (fill d'Anfós III) y de l'Infant En Pere (fill de En Pere III). Acompanyen a la copia d'aquestes inscripcions (algunes d'elles ja no existents) breus observacions y notes referents a les mateixes y al testament y mort d'alguns dels personatges demunt citats. El senyor Elías de Molins fa un gran servey a la historia de Catalunya ab aquest erudit treball.

Dos joyas tipográficas del siglo XV. — Son dos incunables catalans qui com tants d'altres es trovan desgraciadament fóra de Catalunya. Els dos «notables ejemplares salidos de la prensa barcelonesa... rarísimos y acaso únicos» son del 1489. L'un d'ells es el *Boeci de consolació... arromançat per frare Antoni Ginebreda*, y l'altre *Flors de virtut...* d'autor anònim, traduït del toscà en la present llengua catalana per Francesch de Sentclément. Abdós procedeixen de la Biblioteca de l'Institut d'Oscà, qui'ls ha remesos a la Nacional per llur guarda.

Continua publicant els següents catàlechs interessants per la bibliografia catalana: *Catálogo de los manuscritos que pertenecieron a don Pascual de Gayangos*, *Catálogo de la colección de dibujos originales de la Biblioteca Nacional y Catálogo de la librería del Cabildo Toledano (Segunda parte. Impresos)*.

Es remarcable també l'estudi sobre «El Consejo de Castilla y la censura de los libros en el siglo XVIII» de don M. Serrano y Sanz.

REVISTA CONTEMPORANEA. (Madrid). — En el número corresponent al 15 de Janer de 1907, publica aqueixa revista la continuació del interessant treball de don J. L. Estelrich sobre «Adaptaciones de la métrica clásica.»

Parla de les estrofes alcaica y asclepiadeo-glicònica, estudiant l'adaptació de les mateixes dins la literatura italiana desde Chiabrera fins a Carducci; fa remarcar els esforços d'alguns poetes alemanys (Klopstock, Holderlm, Mathisson y Platen) pera adaptar a la llengua llur l'estrofa alcaica, estudia l'evolució de la mateixa dins de la literatura castellana desde'l Pare Victorio Giner y tant al parlar de l'estrofa alcaica com de l'asclepiadeo-glicònica, fa grans elogis de Mossen Costa y Llobera, de qui diu qu'ha vençut totes les dificultats en la oda «Vora una font» si be deu tenirse en compte qu'això no significa cap ventatja del català per les adaptacions clàssiques sinó l'esforç d'un poeta exquisit y de molt gust.

Acaba l'article afirmant que'l català, no ha trobat encara la verdadera mètrica artística, car, en el començament de la Restauració en totes les formes fins en les més populars — diu l'articulista — se deixava sentir l'influencia de la mètrica castellana y avuy molta y molt forta es l'influencia francesa; en mitx d'això es una nova provatura la d'en Costa ab les seves *Horacianes*.

Publica també aqueixa Revista una carta a don Mario Méndez Bejarano firmada per *El Curioso Barcelonés*, en la que's diu mal de la Solidaritat Catalana (*unión con fines de tribu*) y's fa un gran elogi de les conferencies que donà l'Unamuno a Barcelona.

MISCELLANEA DI STORIA E CULTURA ECCLESIASTICA. — (Roma, Novembre y Deseembre). — Continúen publicant els professors W. Benigni y G. Brunner, un interessant treball sobre'ls començaments de l'Església Romana (*De Romanae Ecclesiae exordiis fontes historici*) qui consisteix en copiar els textos d'autors cristians y pagans dels primers sigles del cristianisme, qui poden donar llum per la historia de l'Església primitiva.

Aixís en aquest darrer nombre tracta de la persecució de Neró y fa parlar a Corneli Tacit, Suetoni, Tertullià, Lactanci, etz.; de l'apostolat y pontificat de Sant Pere y porta textos de Sant Ignasi d'Antioquia, Dionís bisbe

de Corinte, Sant Climent d'Alexandria, Orígenes, etc.

Segueixen després algunes notes y aclaracions qui junt ab els textos citats poden fer gran servey al qui estudihi l'Iglesia d'aquells temps.

Segueix també l'història de *I castellani del Castel S. Angelo di Roma, con documenti inedite relativi alle storia delle Mole Adriana, tratti dall'archivio vaticano e da altri archivi*. Alguns d'aquests *castellani* foren catalans (Epoca dels Papes Borgia) y per això'ns interessa sobre tot aquest treball degut al Dr. P. Pagliucchi, escriptor de l'Arxiu de la Santa Seu. — *La visita dello Zar Nicoló I al Papa Gregorio XVI (1845)* del professor E. Schenouris útil per l'història de les relacions entre la Santa Seu y l'Imperi Rus.

DEL COTEIG DE VARIES REVISTES ECONOMIQUES en donarèm aquesta nota: Tenint en compte que l'Anglaterra es el mercat universal del diner, no es d'estranyar que s'hagi donat aquests darrers dies gran importancia al fet de que'l Banch anglès ha baixat al cinch per cent el tipo del descompte.

Notèm be que'l descompte roman fixo al sis per cent, — tipo de guerra, — durant prop de tres mesos; y això ha succehit en plena normalitat mundial y precisament quan la producció d'or arriba a assolir una proporció desconeguda, fins al present.

No hi hà pas necessitat de remarcar qu'aquesta disposició ha sigut molt ben rebuda arreu, ab tot y que, com ja era prevista, no ha tingut una gran influencia en la cotisació dels valors públics.

Els consolidats anglesos, en el Stock Exchange de Londres, el día en que's feu pública aquesta mida, tancaren a 87 ¹/₁₆.

Vol dir, en resum, la disposició presa pel Banch anglès, qu'actualment la manca de metall groch ja no's fa sentir tant com tres mesos endarrera, ab el motiu de que la sempre creixent activitat nort-americana feya que constantment passessin a l'altra banda del mar grans remeses d'or, obligant al Banch anglès a defensarse.

LA REVUE BLEUE. — Aqueixa revista publica en un de sos números de Janer, un vibrant y amenaçador *Appel aux russes*, del comte Tolstoi. Comença dihent al Govern, que sa salvació no dependeix de la Duma, ni dels canons y execucions capitals, sinó del oferiment al poble d'un ideal de la justícia, del be y de la veritat, superior al que li ofereixen els revolucionaris, ideal, diu, que no s'ha de inventar, perque es el que sempre ha tingut el poble rus: el restabliment de tot ell, en son dret natural y llegítim sobre la terra. Després se adreça als revolucionaris dihentlos que aixís com els governants defensant l'ordre existent estan convensuts de que obeheixen a les aspiracions de milions d'homes, ells, els revolucionaris, — gent de tota mena de professions, — cometen tots els més terribles actes sense que responguin a un sentiment general del poble: el poble, diu Tolstoi, veu més clarament que vosaltres el fi que té al seu devant; expressa la consciencia de son avenir, nó ab articles de periòdich, sinó ab tota la vida de sos cent milions d'homes. Vostra lluyta ab el govern, es la lluyta de dos paràsits en un cos sà. La revolució que voleu fer, serà estèril; l'única positiva, es atendre sempre més a la vida interior. Per últim, aconsella al poble, principalment l'agricultor, el treball del qual, diu, sosté la vida de tots els altres homes, que no obeheixi ni al govern establert, ni al govern del revolucionaris, *no participar de les obres anticristianes del un ni del altre*, aixó es, no servir en cap institució gubernamental, ni pendre part en cap reunió, vaga ò revolta dels revolucionaris. Pinta després un quadro d'una societat sense govern el qual, segons Tolstoi, no es una condició necessaria de la vida humana, establerta per Deu, com ho son *l'agricultura, el matrimoni y l'unió fraternal dels homes*, sinó qu'es una institució humana qui desapareix quan es inútil.

Al poble, acaba dihent, sols li es necessari tenir la terra, que ningú a la força li pugui pendre sos bens, ò sos fills, y, sobretot, que no se l'obligui a cometre actes dolents. Y aixó ho tindrà si no's somet a les exigencies del govern, qui depraven y perden sos cossos y ses ànimes.

Publica, ademés, un dels interessants estudis que A. Reville ha fet sobre les dones de Enrich VIII d'Anglaterra; *Les Eglises et l'Etat en Ecosse*, de Bonet-Maury, y un anàlisi de l'obra de G. Lansen, sobre Voltaire.

ELS ANNALES DES SCIENCES POLITIQUES, porten un treball sobre les *Altes escoles del poble*, qu'a Dinamarca va idear primer el bisbe Grundterg. La primera's va crear a Rödning en 1850, mes, fins després de la guerra ab Prussia en 1864, no's propagaren ben ràpidament.

El fi qu'aquelles escoles se proposan es fer penetrar una certa cultura, no pràctica, sinó més altament intel·lectual, a gent humil y rústega: aixís s'ensenya principalment literatura, historia, idiomes vius y algunes nocions de ciències físiques y naturals. Estan situades casi sempre al camp, y donan un curs d'hivern de sis mesos, y un d'estiu de tres, als que hi acuden, fent vida comú ab els professors y mitjansant l'insignificant retribució de trenta vuyt franchs al mes, els joves de setze a trenta anys, de les classes rurals principalment. Aqueixes escoles son setanta cinch, en un país tan petit com Dinamarca, y compten ab sis mil alumnes, quan la població total es de dos milions y mitx. Han produhit grans resultats, car, a més de la natural elevació del nivell intel·lectual, han determinat una gran prosperitat social y econòmica de la classe rural danesa, avuy una de les més avançades.

REVUE INTERNATIONALE DE SOCIOLOGIE. — Desembre de 1906. — Francesco Cosentini. «La philosophie socialiste». — El socialisme teòric com a doctrina filosòfica deriva immediatament del hegelianisme. Veus aquí una opinió atrevida sustentada per en Cosentini enfront de la teoria Marxista que, en quant al mètode, es essencialment contraria al mètode hegelian. Cosentini estudia en aquest treball la concepció idealista del socialisme sustentada per en Chiapelli, arriba a la revisió crítica de la teoria materialista qui cau y s'ensorra en virtut de

no correspondre l'apariencia materialista del socialisme a n'el fons idealista perfecte qui's trova en aytal teoria. La lluyta estrema avuy entre'l predomini del materialisme pessimista enfront del idealisme optimista, donant lloch el primer a la teoria materialista de la historia y a la crítica del capitalisme, sense veures per altra banda cap contorn pràctic eficaç a n'el socialisme. El segon, al revés, s'esforça en demostrar que té virtualitat per gorir les profundes ferides socials ab la fè, triomfanta sempre, de la irracionalitat.

Ara be. Cosentini s'esforça en trobar dintre dels qu'ell anomena dos exclusivismes inconciliables, una teoria ordenada y coherent, una via intermediaria qui ha d'esser l'única preocupació del actual socialisme, si vol restar doctrina científica, despenyant un paper pràctic en la vida dels pobles. Hi ha hagut qui ha sostingut que'l socialisme pot viure independentment y estranger a n'el moviment científic, però tota renovació social deu descansar sobre les bases sòlides d'una renovació intel·lectual y creu ab Fouillée que'l socialisme no's consolidarà ni progressarà si no s'aprofita de les investigacions sociològiques, criteri obertament oposat a n'el pensament del italià Ferri, qui en lo segon Congrés internacional de Sociologia exposa la seva opinió de que no pot prosperar la Sociologia, si no's declara eminentment socialista.

JOURNAL DES ECONOMISTES. — Janer 1907. — Paul Bonnaud. «La mutualité agricole». — Es veritablement un erudit treball el d'aquest economista, tot ell endregat a fer patenta l'evolució que la mutualitat agrícola ha seguit a Fransa d'ensà de les lleys del 1884. Demuestra com la potencialitat de la mutualitat agrícola, creant 18.000 associacions agrícoles ab més de 1.000.000 d'associats, ha arribat a deixar enrera a n'els 6.847 sindicats industrials y comercials ab uns 800.000 associats solzament. Les lleys de 5 de Novembre de 1894, (autorisant la constitució de societats de crèdit agrícola mitjansant els sindicats), 4 de Juliol de 1900 (precisant les formalitats que deuen revestir les societats de segurs

mutuus agrícols) y la de 14 de Juliol de 1905 (assistència obligatoria comunal a vells y invàlids del treball, qui haurà comensat a regir el 1er de Janer d'aquest any), formen un cos de legislació social pacientment estudiada per en Bonnaud, qui arribà a demostrar com de les institucions socials agrícoles, prové'l floreixement que's nota en l'agricultura francesa y'l benestar de les classes qui la constituïen.

REVUE POLITIQUE ET PARLEMENTAIRE. — Janer 1907. — Charles Michel. «La question d'Ethiopie après l'Accord Franco-Anglo-Italien del 13 Decembre 1906». — L'Emperador d'Etiopia, Menelik, cansat de les conxorxes diplomàtiques, de les intrigues de grupus financers y altres maniobres hàbils dels que pretenien la *neutralisació* de la via fèrrea de Djibouti, amenassà a n'els representants de Fransa, Anglaterra y Italia que si no's posaven d'acort, se veuria en la necessitat de emprendre per ell mateix la terminació de tan important via fèrrea. No hi ha hagut necessitat d'arribar a n'aquest extrem. En 13 de Desembre passat va firmarse a Londres l'acort de les tres potencies relatiu a dita via fèrrea. Parteix del principi de la garantia de l'integritat de la Etiopia y manteniment del statu quo polítich. En quant a n'els interessos particulars, obtenen considerables ventatges Inglaterra y Italia y més qu'elles França, a la qui's reconeix el dret de construir y explotar exclusivament la línia del Djibouti.

Estudia Mr. Michel el curs qu'ha seguit la perillosa qüestió, els obstacles qui s'oposaven a arribar a una *entente* les tres potencies, y'ls maquiavelismes qui han jugat y'ls qui juguen encara per privar que'l Govern francès com a subvenció concedeixi a les empreses un mínim d'interés al capital necessari pel acabament. Aquesta qüestió, qui era vital per Etiopia, era aixís mateix d'importancia capital per les Cancilleries.

L'Emperador Menelik sabrà certament comprendre un llenguatge, nou per ell, contingut en el tractat de 13 de Desembre de 1906. Llegirà, segurament, l'acta del naixement econòmic del seu país.

BULLETIN HISPANIQUE. — T. IX. N.º 1. Janer-Mars. — L'Albertini s'hi ocupa d'unes trovalles a Elx (en el paratge anomenat Alcudia, ahont l'Hubner emplaça la antiga *Colonia Julia Augusta Ilici*). En aqueix meteix lloch s'hi havien trovat un nombre considerable de pedres gravades, escultures, fragments de marbre y de metall, etz. Gayrebé tots els descobriments havien sigut fortuits, fóra d'algun ràpit sondatge. Les excavacions de que parla l'Albertini, duraren del 4 de Juliol al 12 d'Agost de 1905, y's feren en una sola meytat de l'Alcudia. S'hi feren trovalles esparces, eixides al etzar en un indret ahont els restes antichs s'han fet miques. Un tal estat de destrucció no s'explica sinó per la intervenció humana; ab les pedres velles s'hi han fet cases; les anfores foren amprades per ficarhi caragols; tota la ceràmica s'ha utilitat per usos domèstichs; les monedes trovades son esclussivament de bronze, perque els pagesos no les inquietaren, creyentles sense valor. Als fragments trovats no els manca interès arqueològich. Però no tenen gran bellesa. «Si dins la representació dels aucells y els peixos els Ibers arribaren de vegades, mercès a sortoses simplificacions, a donar l'impressió viva y justa de la veritat, llur destresa no es arribada a l'altura de llur ambició quan se son arriscats a traçar l'imatge dels animals superiors y del home...» Tenien un talent real de decoradors, però en les ornamentacions vegetals. «Seguint la llei de totes les escoles primitives, havien passat el mestratge en l'interpretació de la planta, qu'encara anaven a les palpentes y no reheixien gayre dins l'imitació dels essers més complicats.» La tècnica dels terricers ibers es molt deficient si's compara a l'habilitat perfecta dels grechs, qui preparaven y cohién la pasta maravellosament y li donaven diversitat de formes gracioses.

A la crònica hi dona la següent curiosa nota:

«No som pas dels qui la *Sainte Thérèse* de M. Catulle Mendes ha xocats ò indignats, som dels qu'ella ha divertits. Tota la desferra dels hispanisants de 1830 hi reapareix y s'experimenta un veritable plaer a retrovar tants vells coneguts; un *Don Hernández Ernann* de

Arellano, després un *Fra Quiroga* y un *Fra Figuerroas*, — aparentment, perquè estant el públich avesat a *Fra Diavolo*, no convé pas canviar les seves habituts. — Però el troç més suculent se trova a la pàgina 40 de la edició, ahont ens es descrit lo que rebull en un carreró d'Avila; «Cuabrerros», «Frainets» y «Taragotes». L'autor haurà volgut dir *cuatrerros*, *trainels* y *tagarotes*? Induïtament no ho sab gota, y tant li fa, desde'l moment que un dels seus galants està representat algunes ratlles més avall «plumant la pavanel!» Després de tot això, com estranyarse de que la multitud se posí a cridar *ollé!* Pleguém y fem constatar que al mitx de tantes runes, una cosa resta en peu, y aguanta: la superba ignorancia dels nostres grans romàntichs.»

LA NOUVELLE REVUE. 1 Janer. — Charles Roux hi parla d'Aix-en-Provence. Allí s'establiren ben abans de l'Era Cristiana'ls galians, gent coratjosa y polida segons Strabon y Plini. Els Romans hi visqueren còmoda y espayosament. Al segle XII els trobadors comencen a visitar la brillant Cort provençal d'Aix; sobretot hi venen sota la dominació de la Casa de Barcelona. Anfós I, comte de Provença y rey d'Aragó, conreuà ell meteix la gaya ciencia y encarregà a Hermentari, monjo de Lerins, un recull de les millors obres compostes pels poetes provençals. En temps d'Alfons II se col-loquen les famoses *Arts de amor*. Raymond Berenguer IV, qui pacificà y unificà la Provença, casa ses quatre filles Marguerida, Eleonora, Sanxa y Beatriu ab Sant Lluís de França, Enrich III d'Anglaterra, Ricard, comte de Cornuailles, y Carles d'Anjou. Beatriu era l'hereva de Provença; y nostre Jaume'l Conqueridor hauria volgut casarla ab son fill Pere'l Gran, mes els Estats Generals convocats a Aix el meteix any de la mort de Raymond Berenguer, preferiren un príncep francès. En el pecat trobaren la penitencia. Per que la Casa d'Anjou abandonà força la capital de la Provença, Aix. — El *bon rey Renat* fou molt estimat a Aix y'l seu recort es encara popular. Exemptà les terres de la gent d'Aix de tota càrrega feudal. Se correspongué ab els

savis del seu temps, era gran ayment de la música; se li atribuhien els Cants que s'executaren als Jochs de Corpus, als quals havia donat graciosa forma artística (Mistral els descriu a *Calendau*, c. X). Escrigué llibres y'ls ilustrà. Fou enterrat a Angers, però a Aix hi es enterrada sa filla natural Blanca d'Anjou, en l'epitafi de la qual s'enumeren els títols del pare: «per la gracia de Deu, rey de Jerusalem, de Sicilia, d'Aragó, de Valencia, de Mallorca, de Sardenya y de Córcega, duch d'Anjou y de Bar, comte de Barcelona, de Provença, de Focalquier, de Piemont...» Son successor Carles III fa hereu al rey de França. Aixís la Provença s'incorporà a la França «nó com una part al tot — diu la famosa fòrmula — sinó com un tot a un altre tot.» Al segle XVI, Carles V se fa coronar a Aix rey d'Arles y de Provença per Geroni d'Arsagis, bisbe de Niça. Esclaten ab força, més tart, divisions religioses y mohiments de dignitat nacional, car els fills d'Aix eren gelosos de la seva llibertat política y resistien a l'absorció francesa. La Cort francesa volgué un moment fer transferir a Tolon la Cambra de Comptes d'Aix per durla «lluny del esperit patriòtich de la Capital.» La Revolució Francesa ha acabat els innombrables privilegis y funcions il·lustres d'Aix, capital de la Provença.

MERCURE DE FRANCE. — 1 Janer. — Albert Verwey, il·lustre escriptor neerlandès, hi parla de la *Orientació de la Literatura holandesa*. Després d'un breu resum històrich de dita literatura, conta l'obra particular de la seva generació, arribada després de Potgieter, el gran poeta romàntich de l'Holanda. «El primer número del *Nieuwe Gids* (la revista de Verwey y els seus amichs) aparegué el 1er d'Octubre de 1885. Era una revista de poetes. La poesia y la crítica en vers n'eren el element principal. Les poesies pòstumes de Perk eren una mitologia de la natura. Per en Kloos la poesia estava en el sentiment. Per mi a la imaginació. Però, per tothom, existia fòra del raciocini. Les nostres formes eren els sonets, els versos lliures, els iambes de cinch peus, ab y sense rimes, de manera que'l sonet

no estava sinó en versos de cinch peus, y que l'alexandrí restava enterament excluit dels nostres poemes.» La jove escola, estava influenciada per poetes alemanys y anglesos, y lluytà contra'l retoricisme dels poetes del sigle XVIII. «D'ahont vingué una diferencia entre'l moviment francès (simbolista) y el nostre. A França els poetes se tombaren contra el naturalisme, nosaltres hi arribàrem a un acort. Y això fou perque els naturalistes, atenentse a la realitat sensible, odiaven també la retòrica, y ens ajudaven en la nostra lluyta... Donchs ara ¿quina serà l'obra de la nova generació? Resposta: en prosa com en vers, donar a la poesia el lloch que li pertoca. El perill més gran pel desenrotllament d'una literatura, es que les formes ahont s'expressa principalment la vida exterior de la societat, arreconin les qui son essencialment poètiques. La novela en prosa es devinguda en nostres dies una forma de aquest ordre, una expressió aixís de la vida exterior; la poesia, la vida lliure de l'ànima y del verb, hi juga un paper menor que la perseverancia, l'observació, totes les virtuts qui permeten als homens de viure plegats. A Holanda el naturalisme es vençut, no perque sigui estat refusat, sinó perque es estat xuclat per la poesia.»

LE CORRESPONDANT. (25 de Janer). — Jules Cauvière tracta *Del respecte de la llei y de l'obediencia passiva*. El respecte a la llei no pot esser absolut; ni la meteixa obediencia militar es absoluta. La *Declaració dels drets del home y del ciutadà* votada per la Convenció Nacional el 3 de Juny de 1793 y posada al cap de la Constitució del 24 de Juny del meteix any, diu: «La llei es l'expressió lliure y solemne de la voluntat general, es la meteixa per tots, ja protegeixi, ja castigui; *no pot ordenar sino lo qu'es just y útil a la societat; no pot prohibir sinó lo que li es perjudicial*. L'article 35, diu: «Quan el Govern viola'ls drets del poble l'insurrecció es, pel poble y per cada porció del poble, el més sagrat dels drets y'l més indispensable dels devers.» La Constitució francesa del 4 de Novembre de 1848 no renega de aquestes tradicions. Du aqueixos mots a son

començ: «La República francesa... reconeix drets y devers anteriors y superiors a les lleys positives.» El principi claríssim de la superioritat de la llei moral sobre la llei escrita, pot dur a la cessació d'obediencia; això ho reconeixen innombrables escriptors mitgevals y moderns, ortodoxes y sectaris. No més un frenètic jacobinisme pot, en ocasions dades proclamar una estúpida y còmoda invulnerabilitat de la llei.

Sota'l títol de *Les Idées de M. Maurice Barrés*, G. Cazals estudia'l pensament de Barrés sobre la moral, qu'es una mena de tradicionalisme laych y sentimental. Segons en Barrés una patria, es un cert matís de sensibilitat. Lo que hi hà de més trist en l'invasió estrangera no es pas l'ocupació del territori, sinó la devastació de les ànimes, l'alteració insensible de la nostra manera de sentir. Se veu netament la faysó de passar del culte del jo al dever regional ò nacional. Ja que trobem al fons de nosaltres meteixos aquest esperit nacional, el mohiment pel qual preservèm el nostre jo, se confon ab el geste patriòtic. Aquest mohiment es espontani; resulta del instint de conservació. Individualisme y nacionalisme's concilien per la fusió del individu y del grupus social en l'unitat profunda de la vida. Però'l nacionalisme no es pas solament un instint; segons en Barrés, pot justificarse científicament. La biología y l'història han fortament establert la tesis de la dependencia del individu, referentment al medi físich ò social. Jo no existeixo sinó en virtut de la terra ahont he viscut, pels morts dels quals ne soch la perllongació necessaria; pels vivents qui tenen ab mi afinitat de sensibilitat. Però si la meua sensibilitat individual s'alimenta aixís de la nacional, l'ideal en que's traduheix aquesta es el sol qui pot satisfernos. Totes les altres formes del ideal qui's revelen en les costums ò en les obres literaries ò artístiques dels diversos pobles no poden produhirnos sinó esgarrifances d'epidermis, car no hi retrovèm l'expressió d'aquesta naturalesa profunda qui, es com la substancia del nostre esser. No sols el nostre ideal nacional es l'únich capaç d'apassionarnos y de suscitar en nosaltres aquest entusiasme qui dona valor a la vida; es ademés la condi-

ció de la nostra vida meteixa. L'ideal que cal seguir té la seva rahil en la naturalesa de les coses qui volten el nostre esser. Cal, donchs, restar en comunicació ab les potencies mares de la nostra energia, respectar les rahils per ahont ens ve la vida. El nostre dever es de viure hont han viscut els nostres avantpassats.

LA NINETEENTH CENTURY del mes de Janer, publica un estudi sobre *Giotto*, de Basil de Selincourt. Una de les qualitats més característiques de Giotto, diu, es sa conçolant ingenuïtat y rectitut: molts artistes, diu, anuncien un tema de llurs quadros, y'n pinten realment un altre, enganyantnos; Giotto nó, lo que ell vol pintar, qualsevol noy que sàpiga l'història bíblica, sí veu el quadro, ho endevinarà. Per un anglès l'estudi de Giotto té un gran valer perquè li fa conèixer, com li fa conèixer Milton, la funció de la bellesa en una seria y sobria humanitat. Giotto, com Milton, fou no sols artista, sino filòsof y home d'acció. A Florencia se'l pot conèixer com escultor; per coneixel com pintor, diu, s'ha d'anar a Padua, la decoració de la Capella Arena, en dita ciutat, es, incontestablement, la més gran mostra d'expressió en Art, encar que sigui

poch visitada per l'irresistible atracció que an els *touristes* els causa la proximitat de Venècia.

Si l'Art, diu Selincourt, en aqueix article, ha de ser considerat com inseparable de les presposicions, dels fonaments que l'unifiquen y'l posen en relació ab la vida, de la que n'es una expressió; si'l valor que l'Art posseïx, es no més que com a part d'un tot y en relació ab el mateix, l'Art de Giotto es gran, veritable fecond, perquè la seva bellesa està íntimament teixida ab les fonses veritats de l'història ó de la religió, que expressa en ses obres; devant de sa *Nativitat*, de sa *Crucifixió*, de sa *Ascensió*, no sabèm, diu, si es l'esperit del Art, ò'l de la religió, devant del qui'ns havem d'inclinar.

Publica també un article sobre'l *bill per l'educació, de 1906, y'l pervindre de la educació popular. El Papa y la Fransa*. Estudi sobre l'obra *La doctrina y disciplina del divorci*, de Milton.

Hi hà, per últim, un molt interessant estudi sobre les influències literàries de Catullus, fet per Herbert Paul. Diu que al gran poeta escocès Burns, no hi va tenir influència'l llatí, n'hi va tenir més en Byron; després fa notar les influències que ha anat tenint, desde Lucretius, fins a Tennyson, passant per Ronsard, Prior, Byron y Schelley.

Coses assenyalades

BARCELONA TERRORISTA.—Els barcelonins — ja ho deya al sigle XVII un minuciós autor — som naturalment afables. Això'ns vé del equilibri de la temperatura, la beatitut de la llum y la delectabilitat de les brises marines no menys que de la dolçor produhida pel benestar material, de la conservació piadosa dels vincles familiars y de la tolerancia, qui es nada a conseqüència del tracte mercantívol ab gents diverses. Per això es més lamentable'l renóm que se'ns va donant per tot arreu de terroristes. Nosaltres, qui vivim tranquilament, ens esglayém al llegir lo que passa a Barcelona en els periòdichs estrangers.

Es principalment per lo qu'ells diuen que la nostra benignitat reacciona y s'arriba a acusar a les autoritats en termes xardorosos y a parlar de defenses autoctònes. Que lo qu'es nosaltres de ben furiosos, ben furiosos, no n'estavem. Y còm estarne, d'una cosa qu'en poch temps ha passat 40 vegades, còm es un atentat anarquista? Ja'ns hi feyem, certament. — Senyores — deya un amich nostre a dues estrangeres amigues, després que devant de tots tres havia esclatat la bomba 37 — hèus aquí un dels encisos de Barcelona; com un, encara que sàpiga vagament que l'explosió ha d'esdevenir un diumenge, y a la Rambla de

les Flors, no pot acabar de precisar, jo, sense'l concurs del etzar no les hauria pas dutes a una bomba, malgrat esser les bombes una bellesa típica y que s'ha de procurar evitar el bon turista. —

Es més, un día, a una plaça barcelonina hont jo passejava y les palmeres de la qual banyava l'àurea claror de les tardes, passaren dues senyores, l'una duent un petit infant a la mà. Parlaven ab indignació del sovinteig dels atentats anarquistes.

— Mamà — digué l'infant — jo també'n vuy sentir una de bomba. Ay, ay, tothom n'ha sentides, y jo no. Ves! —

LA GUERRA SANTA. — Un altre de les malures cròniques de Barcelona es la propaganda per l'agresió que realisen certs fanàtics.

Hèusaquí una casta de persuassió certament primitiva; sembla qu'en un règim de llibertat haurien de bastar els clams a l'opinió, qui d'altra banda es la única que té eficacia per exalçar ò aniquilar. Però hi han estudiantets fogosos, y esparrecats sense disciplina científica, qui han prè en el sentit material certes valentes metàfores d'un article de don A. Lerroux (*El alma en los labios*) y armen sovint gatzares patriòtiques y pintoresques. Hi hà un cert grupet qui sempre està a punt per l'epopeya. Al devant del qual và sovint un heroych individu qui aguanta una bandereta ab el braç estirat cap endavant, de manera que'l braç forma un àngul recte ab la dita joguina. Com devegades la processó dura estona es de veure que l'intrèpit jovença no cedeix encare que esdevingui *blême*, y les venes del front li tivin.

DE L'ACERBITAT EN LES DIATRIBES. — Y aquest es el cas darrer de lo que'n podríem dir *Barcelona malsana*. A Barcelona hi hà una gran immoralitat, y es que la gent no's coneix, de que'l tracte social es gayrebé nul. No més els qui no's coneixen poden parlar-se ab virulencia. L'isolament excessiu es causa de certes embranzides estupendes, qu'en

una normalitat de vida ciutadana's refinarien en tenues ironies, se velarien agradívolament d'elegancies, foren — perdent llur actual brutalitat — més lleugeres, apenes insistents. *Væ soli!* La solitud es causa d'alucinacions y d'ires inmotivades. Un venjatiu es sempre retret; un expansiu no sabria quin *pisapapeles* posar demunt de la seva sobtada rencunia per que no se li emporti'l vent fàcil de la vida. L'obra de la Solidaritat Catalana es estada d'una immensa transcendencia moral. — ¡Conèixens! ¡Darnos la mà! Son dues grans passes; y ahir encare'ns separaven, aparentment d'una manera irremissible, llegendes de tots colors. Decididament l'acerbitat en les diatribes va en decadencia. A propòsit d'una discussió periodística recent el públich en massa ha fet senyals de — ¡Prou! — y tapantse les orelles ha obligat als contendents a taparse les boques.

NOVES ADQUISICIONS DEL MUSEU DE BARCELONA. — En lo que portem d'any la Junta Municipal de Belles Arts ha adquirit els objectes següents: 1.ª El frontal de Planés (Vall de Ribes), que's pot ben dir el *Rey dels frontals romànichs*, tot ell de relleu en pasta, de pintura de tons calents y en bon estat de conservació. Tant important es aquesta adquisició, que'n donarém una ilustració gràfica en el pròxim número. 2.ª Una taula romànica procedent d'Aragó, també pintada ab representacions de la Passió y d'iconografia remotíssima. 3.ª L'altar d'Estamariu (Seu de Urgell), tot sencer ab cibori y retaule, del sigle xii y també importantíssim per l'història de la nostra pintura catalana. 4.ª Una magnífica placa de marfil procedent de Vilafranca del Panadés ab la Crucifixió del seu temps dels marfils del sigle xiv, y 5.ª un plat d'aram ab restos d'esmalts bizantins, de procedencia desconeguda.

MENTORA. — Aquest mes s'ha inaugurat, a la torra que don Ferràn Alsina té al costat del baixador del Observatori Fabra, el gabinet de Física «Mentora» que l'il·lustre sabi hi ha instalat al servey de la cultura

pública, a imitació, però més perfeccionat, del que funciona a Berlín baix el títol de «Urania.»

De 103 aparells consta l'instal·lació, que podríem dividir en tres grups, no precisament per la seva colocació, sino per la triple finalitat que ha informat la generosa idea del fundador de «Mentora».

El primer grupu conté'l major número d'aparells y està destinat a la demostració plàstica de les lleys fonamentals de la mecànica, de l'acústica, del calor, llum, magnetisme y electricitat, seguint el mateix ordre en que se solen estudiar aquestes materies en els tractats y càtedres. Aquest grupu d'aparells ve a formar lo que podríem dir «secció docent» del gabinet «Mentora»; el seu fi es ajudar en l'estudi als que s'incien en els coneixements elementals de la Física.

L'altre grupu es el format pels aparells destinats a les persones coneixedores, als tècnichs de la ciencia, que podràn anar al «Mentora» a ferhi investigacions científiques, tant en lo referent a les especulacions de la ciencia pura, com en les varies especialisacions que constitueixen les ciencias aplicades. Aixís, per exemple, el gran espectroscop especial. Aixís el polariscop magnífich ab electre-magnet, anexe. Axís també'l novíssim y utilíssim piròmetre, únich exemplar existent a Espanya, pera saber en tot moment la temperatura d'un forn de coure ò de fundició. Axís el gabinet de radiografia y els microscopis, quals potencies augmentatives comencen en el modest engrandiment de 150 diàmetres y acaben en el de 2.250 propi pera'ls més delicats y profons estudis histològichs. Aixís, per fi, l'opulenta colecció d'aparells fotogràfichs, polarisadors, sacarímetres, micròmetres, microtoms, etc., etc.

El tercer grupu es el qui dona fesomia propia a l'instal·lació y revela la personalidad científica del senyor Alsina, ben destacada en el món del saber. La formen els aparells especials destinats a provar ab fets palpables les idees exposades per l'autor en el seu llibre «Noves orientacions científiques», traduït al castellà, al francès y al anglès.

Entre aquets aparells son dignes d'esment, el destinar a demostrar que la doble refracció

del raig de llum que ofereix l'espada d'Islandia, se realisa també en l'ona sonora percibint-se el só doble, y la combinació de petits cosos cúbichs que serveix al senyor Alsina pera justificar la seva creencia de que entre les molècules del ayre que forma la nostra atmòsfera, hi ha d'haver un altre còs, desconegut fins ara, menos dens que l'ayre y més que l'ether, qual descobriment persegueix ab entusiasme'l fundador de «Mentora».

DIVERSIFICACIÓ. — Diversificació es l'indici més cert de vida pròspera de tot ésser, no trencantse'l principi intern d'unitat. La fundació del «Centre Nacionalista Republicà» es un moment capital en l'evolució catalanista. Derrera d'aquells observadors honradíssims de la vida, nodrits sobretot pel Taine y'l Spencer, qui son els capitosts d'aquest mohiment, s'hi agita una vasta llegió, rica en diversos ideals, prenyada d'inquiets esdevenirs. Del «Centre» nou, ens toca esperarne una formidable remoció de les masses obreres radicals qu'asseguri l'integralitat social del Catalanisme.

CONTRA LA LLEY D'ASSOCIACIONS. — El projecte d'aquesta Lley no fou seriament presentat. De totes maneres, constituïa una primera amenaça a la llibertat en l'únich ram en que se'n gaudeix a Espanya. Deya un eminent periodista català:

«Contra aqueix projecte havem d'estarhi tots: els polítichs per que aixafa les nostres associacions, els obrers per qu'esclavisa les seves societats, privantles d'assolir la forsa de les Trade Unions angleses, els fabricants per qu'entrebanca les seves unions patronals y además els músichs y literats y'ls homes de ciencia, per que a tots els roba'l seu capdal instrument, l'associació voluntaria. Y además els catòlichs per qu'es una lley tirànica que sotmet a l'Església a un règim d'escepcionalitat odiosa. Y además els esperits sincerament devots de la civilització moderna, que de la lliure associació n'ha fet un dogma y una religió. Y además tots els catalans, que Catalunya ab la

lliure associació va fent y ha d'acabar la conquesta del Estat.»

L'oposició que s'hi feu, però, als catòlics fou totalment deguda. Innombrables meetings se celebraren a totes les ciutats y viles catalanes.

Cal esmentar singularment el grandios meeting de Barcelona, avuy aureolat per l'agressió selvatge de que foren víctimes els concurrents quan ab tota pau eixien. Aquella agressió els demostrà ab una massa dura evidencia que no solzament cal parar els peus als Goversns quan fan irreligió, sinó també quan ataquen les altres llibertats, civils y polítiques.

LA Societat Toonkunst de l'Haya, ha donat una audició del pròlech dels «Pirineus», del mestre Felip Pedrell.

Els chors constaven de 500 veus, l'orquestra de 100 professors. El secretari de la Societat ha enviat el següent telegrama: «L'execució del pròlech dels «Pirineus» tingué lloch la nit del 16, en presencia de la Regina y del Príncep. L'obra ha obtingut un éxit inmens». El programa del concert anava acompanyat d'un estudi crítich de l'obra, d'en Rafel Mitjana.

SABEN *El Imparcial*, aquell diari que a Madrid sempre ha sigut el *glorios* campió d'aquelles *glorioses* campanyes contra los *malandrines*, *follones*, *hijos de una tal*, etc., etc., *catalanistas*? Donchs ara ja s'ha decidit a canviar d'orientació; ara ja'ns concedeix una alta beligerancia intelectual. En sos últims *Lunes*, la nota dominant la dona la cultura catalana. En un d'ells hi hà un article de l'Unamuno, parlant del moviment intel·lectiu català durant l'any passat, y un altre d'en Díaz Canedo, sobre'l llibre català també del any passat; y en l'altre hi hà una bella Evocació, del nostre gran Maragall, «una personalidad de escritor tan alta y tan firme, que para encontrar sus iguales es necesario ir a las cumbres de las letras castellanas».

¡Oh força de les coses nobles y de les idees vives! Quí ho havia de dir que fins ens concedissin aqueixa possessió d'escriptors *codeables*

ab les *cumbres de las letras castellanas*; (*cumbres* que nosaltres, per altra part, no veyem prou be), aquella mateixa gent qui temps enrera'ns negava'l més evident, el nostre ressorgiment artístich y cultural en general, tan sols per la rahó de que era nostre. No hi hà més qu'anar fent, com diu un profon sociòlech barceloní.

TEATRE DE NOVETATS. — *Companyia dramàtica siciliana*. — Sense un sol cop de bombo, sense ferse conèixer previament; sense ni menos anunciar el repertori, debutà'l dia 8 en el teatre de Novetats la Companyia dramàtica que dirigeix el primer actor G. Grasso, ab el drama de costums sicilianes *Malia*.

Tots nosaltres, els inamentables 200 — per vot unànim — acordarem que no s'havia presentat a Barcelona cap Companyia que reunís una suma tan gran de qualitats com la que se'ns acabava de revelar.

Ningú's recordava d'haver vist en la nostra ciutat uns actors, acoblats per un meteix cartell, qui fossin alhora tan simpàtics y forts, tan estudiosos y intuitius, tan passionals y treballadors, tan brillants y modestos com en Grasso, en Majorana y sobretot en Mimi Aguglia, dignament secundats pels demés de la Companyia, entre'ls quins cal remarcar el còmic Musco.

L'obra escullida pera presentarse era ben apropòsit pera mostrarse tal com son y pera rumbejar lo més característich de llur art, — un art gayrebè nou, tot passió, exuberant de vida, ferèstech y furient qu'arriba a recordar per sa potencia (ja que nó per sa plasticitat), l'art japonès qu'a Europa'ns feu fruhir la Sada Yacco. — Y aqueixa mena de selvatgisme, — aquesta intensitat d'expressió (conseguida per un devassall de nervis, cops, moçegades, pe-tones, rialles, crits, plors, trencadiça, panteig y extremituts) qu'es la seva qüalitat més excelsa, arriba a adquirir tal importancia, que devegades m'ha semblat que li faltava poch per ser un defecte.

L'importancia y riquesa dels detalls, per més ben fets que siguen (com més ben fets pit-

jor) destruïxen sovint el conjunt d'una estatua ò un quadro d'igual manera que distreuen ò fan perdre l'interès d'una obra qualsevolga.

Nosaltres, homens complexos de ciutat, acostumats a filar prim y fins trovant plaer a descifrar els esquisits enigmes d'un glosari, no'ns podem avesar a les fuetades quan aquestes no se'ns donen ab oportunitat.

Tal vegada ha contribuït no poch a suggerir-me aqueixa impressió — purament personal — lo selvatge y morbós del repertori.

El drama d'en Capuana, *Malia*, passional y vibrant; plé de color local; corprenedor y sentit; *Feudalismo* — arreglo (ò més ben dit, des-arreglo) de *Terra baixa*; *Maruzza*, obra insignificant; *la Zalfara*, «dramon» dolent qui sols els sicilians poden fer passador; *Cavalleria rusticana*, *Juan José*, prou conegudes de nosaltres en sentits diferents; *Nica*, dramon lirista y primitiu aixís com el noranta nou y mitx per cent dels demés drames representats extreuen els seus hèroes del baix poble poden esplicarse dient qu'en Grasso estima y vol *per bene* a la Aguglia Ferrari; qu'en Majorama seduïeix a aquesta y que'l primer acaba assessinant al últim unes vegades escanyantlo y altres a mossegades, ganivetades, trets ò cops de destrat.

¡Y què mesquí resulta'l teatre modern (prè en conjunt) basantse sempre en l'amor sexual ab son seguit d'adulteris y seduccions!

El poble grech — el poble més artista del món — considerava aquest amor com una cosa baixa, depriment y sols incidental dintre la vida y per tant dintre'l teatre.

Els autors d'avuy día tenen generalment, lo esperit més groller ò no tenen prou força pera portar a l'escena'ls amors colectius — les grans passions qu'agiten y arrosseguen les multituds.

D'aquest estigma no se'n escapa ni'l meteix d'Annunzio en *La figlia di Jorio*, tragedia que, ab tot y semblar per lo falsa y llampanant el libretto d'una òpera, està amarada d'una poesia tant refinada, unes imatges tant hermoses y noves, un llenguatge y versificació tant incomparables y una potencia suggestiva tant aclaparadora que les obres de Mæterlink y altres literatures consemblants, quedan a son costat faltes de llum, emboyrades y pobres.

Il diretto di vivere, una de les primeres obres d'en Bracco forma excepció a lo dit. Representa un mecànich qui després d'haver descobert un secret (!) pera millorar la seva producció, se veu arruïnat per la competència d'un altre industrial més poderós: y la millor solució que troba en cas tan apurat consisteix en robarlo, per considerarse ell — ¡naturalment! — també robat per l'altre; lo que no es obstacle per que ab tanta rahó y deseiximent acabi suicidantse. ¡No sé què ho fa que quan els literats tractan assumptos tècnichs ò econòmichs, generalment desbarren; sobretot quan escriuen pensant en l'aplaudiment de la galeria!

Una de les obres millors — per no dir la millor — de les qu'ha fet conèixer la Companyia siciliana es el drama de Sudermann, *Pietra fra pietre* ab tot y algunes escenes diluïdes y falses que'l fan molt inferior a *l'onore* y a *Magda*.

Resumint; crech que'ls nostres autors no han d'anar a aprendre res en les obres estrenades per la Companyia dramàtica siciliana; crech, en cambi, qu'aquesta es la més apròposita pera servir de model als actors nostres y que'l jorn qu'en tinguem uns quants que s'hi assemblin un xich, haurém dat un gran pas vers la consecució dels nostres ideals.

.
A no ser qu'allavors falti'l públich..... encara...

TEA TRE ROMEA. — Una obreta d'en Pompeyo Gener que'l públich escoltà ab complascència y'l «Mestre» d'en Crehuet, ha estrenat aquest mes el teatre Català.

Y vetaquí que la simpatia qu'irradia la valiosa figura del autor de «La morta» feu que una part del públich s'empenyés en qu'«El Mestre» havia de ser un gran èxit, mentres qu'un'altra part s'empenyà en que dita obra no estava pas a l'altura de son autor y que podent aquest donar molt més de sí valia més reptarlo qu'aplaudirlo.

Un dels seus íntims — crítich, per més senyes, — digué (en un articlet inofensiu) que s'havían confabulat per reventarla uns quants homens de lletres. Un d'aquests — també crí-

tich a estones, — protestà de l'afirmació, calificantla públicament de calúnnia, mentida y altres excessos: la gent se n'enterà; li feren chor els que no estàn conformes ab l'arrendament de la crítica, perque també voldrien ells ser crítichs; els companys del primer feren causa comú ab aquest en la premsa y les plomes germanes acostumades a trobarse en un meteix tinter, amarades de patriotisme y lluytant contra un sol enemich, se toparen en carnatge crudel, fent adquirir a un no rès, les proporcions tristíssimes d'un verdader conflicte nacional...

Ens queden ressabis de vileta...

Per això no'ns coneixem prou y'ns coneixem per altre part un poquet massa.

Y per això aquestes lluytes titàniques que entre nosaltres sostenim tan sovint per qualsevol futesa, fan dir, — ab en Paul Bourget, — a un meu amich, recordant el final de «Mensonges».

«Quelle comedie que la vie, et quelle satire d'en faire un drame.»

TEATRE PRINCIPAL. — El sol fet de que'l nostre benvolgut mestre en Guimerà escrigués una obra pera'l teatre Principal, de qu'en Morera compongués la música y de que'ls nostres millors escenògrafs tinguessin ample camp pera lluhir llur valer incontrastable, mereix que no regategem nostr'entusiasme.

La *Santa Espina* es una obra que tothom pot anar a sentir, ben segur de passarhi una bona estona; y com qu'aquest era l'objecte principal que s'havía tractat d'assolir, no cal fer més que desitjar moltes *santes espines*; que de ser santes, hauràn d'anar — cada vegada més — acostantse a la perfecció y que de les altres ja'n tenim prou... y massa.

TEATRE ELDORADO. — Noyes primetes parlant castellà, senyors voluminosos llegint el *Noticiero*, han assistit an aquest Teatre a les representacions de la companyia García Ortega. El qual duya de repertori gracies dels Quintero, refinaments d'en Linares, y mes se-

nyaladament, la *Novela de un Joven Pobre*, *Felipe Derblay* y altres *capolavoros* de la cursileria sentimental per us de distingits de provincia.

LES POESIES D'EN MIQUEL COSTA Y LLOBERA. — Una elegant edició de 550 exemplars, feta a despeses de Gustau Gili, editor de Barcelona, per l'Oliva, impressor de Vilanova. — Sol dins ma cambra, en l'amada quietut de la nit, obro el nou llibre del més gran poeta mallorquí, y adhuc un dels més eminents de Catalunya.

En Costa y Llobera apomella en ell abundoses composicions. No totes d'un mateix nivell. Però qualcunes fora de nivell; tanta perfecció les vesteix, tanta bellesa enclouen...

Oh, cóm me plau anar tombant aqueixos fulls de son llibre darrer! Quantes amigues y conegudes hi trobl... Amigues y conegudes ja d'any... de ma infantesa potser... d'aquell meu començar a obrir els ulls y el cor al món de la Poesia... Y després, oh joya! quines noves coneixences hi vaig fent, que's tornaràn, seguit, seguit, fortes amistats!

Y veus aquí que ja, com si m'hagués enlayrat d'aqueix sol, fulleijo y llegeixo en ensomni... Y els fulls ab llur remoreig de tombarse m'evocuen un fregadís d'ales... Y els versos, canten, en ma veu tota arborada.

Aixís, ab la veu arborada de dirles alt y fondo voldria llegíuseles aqueixes poesies d'en Costa... Voldria enfortirvos l'esperit ab la sava qui brollen les corpulentes estrofes de «El Pí de Formentor», de «Miramar». de «Costa brava»... Voldria fervos cor endins la llumínica visió de «Damunt l'altura», hont el poeta hi pinta d'un tret mestre tota la grandiositat de cel y mar:

«La mar de blaves planures
que en el cel se va perdent,
el cel de blaves altures
hont s'hi pert el pensament.»

Voldria fervos gustar la mel d'aquell càntich ab que saluda els «Idilis» de l'inmortal Verdager, càntich enjoyat ab eixes perles:

«Els rius son de dolçor
de llàgrimes d'amor,
amor divina.
Els extasis seus
s'hi brechen a llachs blaus
entre celistia.»

Voldria fervos sentir la llangor, la melangia infinita de «Dies malalts»... y sobre tot voldria fervos assolir l'alt encís de «Cala gentil»:

«Sobre la cinta de blanca arena,
que besa un'aygua de cèlich blau,
grans pins hi vessen a copa plena
olor de bàsem, ombra serena,
remor suau...

Oh dolç estatge de bellesa y pau!

Un aquí trova la llum més clara,
les colors varies de tò més viu;
pura delicia de tot s'hi ampara
y sol ò lluna mostrant la cara,
tot hi somriu...

Oh de mos càntichs inefable niu!

Per puigs y serres s'acaramulla
frondós boscatge de vert etern,
qu'eixa floresta de varia fulla
la tardor trista may la despulla,
ni'l fret d'hivern...

Oh Paradís qu'apar al món estern!»

Quína esquisitesal Quína maravellosa sonoritat! Ab quína màgica serenor se descapdellen aqueixes estrofes!...

Un oreig de grega harmonía passa embellidor per elles. El color y el perfum hi son evocats d'una faisó absoluta. Auries, perfectes, dolcíssimes, les rimes s'hi besen...

La florida y floridora Poesía Catalana moderna qui apar decididament decantantse vers un camí de perfecció, vers una total urbanisació, té en «Cala gentil» un model soperb d'academisme de bona lley, de classicisme espontani, sens perjudici per l'emoció més pregonera, pel llenguatge, y fins per la més estricta actualitat.

Tot, en aqueixa poesia admirable, es senzill, clar, *visible*, però, sens que may li manqui aquell enlayrament típich, únich, de la paraula humana quan brolla dels llabis d'un veritable poeta.

Altres y altres belleses jo veig y vos podria fer veure dins aqueix volum, mes preferesch que cada hu de vosaltres les hi vagi descobrint per compte propi... ¿Volèu rès més saborós, que quan la sòrt ens du a les mans un bon llibre, fernen una personal interpretació, ab l'esperit verge d'impresió d'altri?

Deu fassi qu'al tancar-lo pogueu dir com jo: ¡Oh, que rich me sento en aqueixos instants dins ma terrana pobresa! — F. SITJÀ PINEDA.

NOCIONES DE SINTÁXIS GRIEGA, POR EL DOCTOR D. JOSÉ BALARI Y JOVANY. Barcelona, 1907. (64 pàgs. en 4.º) — Hèusaquí una obra tant valiosa com poch extensa, formada pels apunts que'l malaguanyat Balari dictava a sos alumnes, ara publicats per son deixeble, digne successor en la Càtedra de Llengua y Literatura Gregues de nostra Universitat, doctor Segalà y Estalella, qui's proposa, com diu en la pàgina (sentit elogi del seu mestre) qu'abans hi escriu, honrar la memoria del catedràtich insigne y facilitar l'estudi a sos deixebles.

Mentres esperèm que surtin a llum els demás treballs inèdits de l'investigador dels nostres orígens històrichs, felicitém al senyor Segalà per ses iniciatives en aquest punt y transcrivim el judici que fa de la que n'edita: «se engañaría grandemente quién, fijándose en las primeras páginas ó en algunas citas gramaticales, la tuviera por un mero resumen de la sintáxis de Curtius. La teoría de los casos y la de las oraciones bastan para demostrar que las doctrinas de este eminente filólogo, las de otros helenistas célebres como Koch, Höfer, Holyweisyig, etc., y las propias del autor se han fundido en una síntesis admirable por su fondo rigurosamente científico y su exposición clara y metódica.»

Acompaña a la publicació de que tractém una fotografia y un autògraf del doctor Balari, y, en les cobertes, una biografia de ses obres.

LA FOTOGRAFIA MODERNA

DE JOSEPH M. CO

Tota mena d'articles fotogràfics — Plaça de la Constitució, 2. Barcelona.

LLIBRES QUE'S TROVEN DE VENDA A L'ADMINISTRACIÓ D'«EMPORI»

	Pts.		Pts.
Carner, Joseph. — <i>Deu rondalles de</i>		Maragall, Joan. — <i>Artículos. En</i>	
<i>Jesús Infant.</i>	0'50	<i>rústica..</i>	6
<i>L'Idili dels Nyanyos</i>	0'75	<i>Enquadernats</i>	8
<i>Llibre dels Pobles</i>	3	<i>Traducció del Eridon y Amina de</i>	
<i>Primer Llibre de Sonets</i>	5	<i>Goethe</i>	0'50
<i>Els Fruyts Saborosos.</i>	1	<i>Traducció del Tristan y Isolda de</i>	
		<i>Wagner.</i>	1
Costa, Miquel. — <i>Tradicions y Fan-</i>		Planas y Font, Claudi. — <i>Prosa.</i>	2
<i>tastes.</i>	4	Pous y Pagès, J. — <i>El Mestre Nou.</i>	2
Gual, Adrià. — <i>Blancaflor</i>	0'50	Roselló, Joan. — <i>Manyoch de Fruy-</i>	
Llull. — <i>Llibre d'Amich y Amat, edi-</i>		<i>ta Mallorquina.</i>	2
<i>ció dirigida per en Mateu Obra-</i>			
<i>dor.</i>	2'50		
<i>En paper de fil</i>	4		

LITOGRAFIA A. UTRILLO S. en C.

Passeig de Gracia, núm. 96. Barcelona.

EMPORI

REVISTA CATALANA MENSUAL

Monografies científiques. — Estudis crítics. — Noves y resums de la vida cultural catalana.

Vasta col·laboració catalana y estrangera.

COMITÈ DIRECTIU

ALBINYANA (JOAQUIM)

CARNER (JOSEPH)

MARTÍ SABAT (JOSEPH)

ALÓS (RAMÓN D')

CONILL (BONAVENTURA)

PARÉS (IGNACI)

BOFILL MATES (JAUME)

MALUQUER (SALVADOR)

TALTABULL (CRISTÓFOL)

La Revista consta en sos números ordinaris de 56 pàgines; l'il·lustren bells gravats tirats en plechs especials de paper satinat. Els subscriptors rebràn els números extraordinaris que s'acordi publicar sense augment de preu.

PREU DE SUSCRIPCIO

24 PESSETES L'ANY

30 PESSETES ESTRANGER

NÚMERO SOLT: 2 PESSETES

ADMINISTRACIO: CARRER DEL BRUCH, 95, BARCELONA

UAB